

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ารับการพัฒนาศักยภาพที่ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ
 - 1.1 ความหมายของการตัดสินใจ
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาของผู้ปกครอง
3. การจัดการศึกษาพิเศษ
 - 3.1 หลักการจัดการศึกษาพิเศษและรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ
 - 3.2 ความสำคัญ ปัจจัย แนวทาง กระบวนการ กิจกรรมและกลไกที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพคนพิการ
 - 3.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการโดยการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษ
 - 3.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ
 - 3.5 การจัดการศึกษาพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลก
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

1.1 ความหมายของการตัดสินใจ

สุदारตันี ดวงสุดาวงศ์(2550 อ้างอิงใน Simon, 1960) ให้ความหมายของการตัดสินใจ (Decision Making) คือ กระบวนการที่ประกอบไปด้วยเชาวน์ปัญญา (Intelligence Activity) หรือ การหาโอกาสที่จะตัดสินใจ หมายถึงการสืบเสาะหาข่าวสาร สภาพทางสิ่งแวดล้อม สำหรับจะใช้ในการตัดสินใจกิจกรรมออกแบบ (design Activity) หรือการหาแนวทางเลือกที่พอเป็นไปได้หมายถึง เป็นการสร้าง พัฒนา วิเคราะห์ แนวทางต่างๆ ที่จะนำไปปฏิบัติได้

กิจกรรมคัดเลือก (Choice Activity) หรือการเลือกทางเลือจากทางเลือกที่มีอยู่ หมายถึงการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมจะนำไปปฏิบัติได้จริง การตัดสินใจเป็นเรื่องของการจัดการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในการจัดการนั้น การตัดสินใจเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานทุกๆ เรื่องทุกๆ กรณีเพื่อดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมาช่วยในการพิจารณา มีเหตุผลส่วนตัวอารมณ์ ความรักใคร่ชอบพอเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ต่อเนื่องกันไป ดังนี้

1. การแยกแยะตัวปัญหา (problem identification) ในขั้นตอนแรกของการตัดสินใจนั้น จึงเป็นเรื่องราวของการสร้างความแน่ใจ มั่นใจ โดยการค้นหาความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง ก็เพราะเหตุว่ากระบวนการตัดสินใจจะเริ่มต้นตามขั้นตอนแรก เมื่อผู้ทำการตัดสินใจมีความรู้สึกว่าได้เกิดปัญหาขึ้นมา นั่นก็คือ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในว่า ได้มีปรากฏบางสิ่ง บางอย่างมิได้เป็นไปตามที่คาดคิด

2. การหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหานั้น (information search) การเสาะหาข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหานั้นก็คือ การเสาะหาสิ่งที่เป็นสาเหตุหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหานั้นซึ่งอาจจะไม่ใช่สาเหตุโดยตรงก็ได้

3. การประเมินค่าข่าวสาร (evaluation of information) เป็นความจำเป็นที่จะต้องประเมินค่าดูว่า ข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้อง เหมาะสมเพียงพอตรงเวลาและสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ปัญหาได้หรือไม่

4. การกำหนดทางเลือก (listing alternative) เป็นขั้นตอนสำคัญของการตัดสินใจ คือการกำหนดทางเลือกมากที่สุดเท่าที่จะมากได้เป็นการที่จะพยายามจะครอบคลุมวิถีทางที่จะแก้ปัญหาได้หลายๆวิธีถ้าเรามีข่าวสารสมบูรณ์สำหรับปัญหาแต่ละเรื่องเราอาจจะกำหนดทางเลือกได้เหมาะสมและครอบคลุมอย่างแท้จริงได้

5. การเลือกทางเลือก (selection of alternative) เมื่อได้กำหนดทางเลือกต่างๆ ออกมาแล้วพร้อมทั้งกำหนดลำดับความสำคัญและความเหมาะสมในการแก้ปัญหา ขั้นตอนต่อไปคือการเลือกทางเลือกที่จะปฏิบัติการต่อไป (selection of a course of action) และขั้นนี้เองที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการตัดสินใจอย่างแท้จริง

6. การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (implement of decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกเข้ามาแล้ว ก็เป็นการปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจหรือทางเลือก

บาร์นาร์ด (Barnard, 1938) อ้างอิงใน ไพลิน ผ่องใส (2536) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า คือ“เทคนิคในการพิจารณาทางเลือกต่างๆให้เหลือเลือกทางเลือกเดียว”ทางเลือกที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญและเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหารหรือการจัดการเกือบทุกขั้นตอนทั้งหมดนี้เป็นแนวทางเลือกที่เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจที่จำเป็นต้องมีวิธีใดวิธีหนึ่งจากแนวทางเลือกเพื่อให้มีความสอดคล้องและบรรลุจุดประสงค์ของปัญหา ต้องการแยกแยะตัวปัญหาหา ข้อมูลเหตุผลเพื่อประกอบทางเลือกก่อนตัดสินใจ

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ทฤษฎีและแนวคิดการคิดตัดสินใจ บุชกร คำคง (2542) กล่าวว่า การตัดสินใจต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานจากเรื่องที่กำลังพิจารณาโดยใช้ความรู้พื้นฐาน และใช้ข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับนำมาผสมผสานกับการสรุปอ้างอิง เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย แสดงทิศทางนำไปสู่การตัดสินใจ

Hilgard (1962 อ้างอิงใน มยุรี หุ่นฆ่า, 2544) ให้คำนิยามว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณหมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจข้อความ หรือปัญหาว่าสิ่งใดเป็นจริงหรือเท็จ สิ่งใดเป็นเหตุเป็นผลกัน (Lipman, 1988 อ้างอิงใน มยุรี หุ่นฆ่า, 2544) ว่าการคิดวิจรรย์ญาณเป็นกระบวนการทางจิต เป็นยุทธวิธี เป็นเครื่องมือที่แสดงว่าบุคคลใช้ในการแก้ปัญหาตัดสินใจและเรียนรู้ในทัศน์ใหม่ๆ การคิดวิจรรย์ญาณมีลักษณะการคิดในระดับสูงซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ผ่านการกลั่นกรองมาดีแล้ว สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจจากแนวคิดด้านการคิดวิจรรย์ญาณที่กล่าวถึง ล้วนชี้ไปในทิศทางเดียวกันคือการคิด วิจรรย์ญาณเป็นเบื้องต้นของการคิดระดับสูงที่มีระบบต่างๆ เช่น การมีเหตุผล การคิดที่มีการไตร่ตรองตรวจสอบเหตุผลทั้งของตนและของผู้อื่น การคิดที่เน้นการมีสติสัมปชัญญะ การคิดที่เป็นการตัดสินใจว่าอะไรควรเชื่อ ปฏิบัติอย่างไร

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อบุคคลพบสิ่งเร้า ข้อโต้แย้ง หรือปัญหาอย่าใดอย่างหนึ่ง บุคคลจะไม่ด่วนตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ แต่ใช้ความพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและข้อขัดแย้งนั้นด้วยกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เริ่มที่การระบุประเด็นปัญหาที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูลโดยคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลทั้งในด้านคุณภาพ และปริมาณว่ามีความเพียงพอแล้วหรือยังในการทำความเข้าใจปัญหานั้น แล้วระบุลักษณะข้อมูลว่าเป็นประเภทใด มีแนวคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคืออะไร ขั้นต่อไปคือการตั้งสมมุติฐานโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีอยู่ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้บนพื้นฐานความเป็นจริง ประกอบกับข้อมูลที่มีอยู่ก่อนลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล เนื่องจากผ่านกระบวนการคิดในขั้นที่ผ่านมา และในขั้นสุดท้ายที่ถือว่ามีความสำคัญคือการประเมินผล เป็นการตรวจสอบความคิดที่ช่วยให้การตัดสินใจถูกต้องสมเหตุสมผล

สรุปได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการคิดเบื้องต้นก่อนลงข้อสรุปในการคิดและการตัดสินใจซึ่งเป็นแนวทางเดียวกัน ขั้นตอนในการตัดสินใจโดยทั่วไปประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

- ขั้นตอนที่ 1 ระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมด
- ขั้นตอนที่ 2 คาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตทั้งหมดที่จะเป็นไปได้
- ขั้นตอนที่ 3 สร้างตารางผลดี-ผลเสียที่เกิดขึ้นหากตัดสินใจเลือกทางใด
- ขั้นตอนที่ 4 จากการประเมินผล เพื่อการตรวจสอบแนวคิดและเพื่อการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุด

การตัดสินใจอาจเกิดขึ้นโดยอาจเกิดขึ้นในสภาวะที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งประเภทของการตัดสินใจตามสถานการณ์คาดคะเน ดังนี้

1. การตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน (Decision-making under uncertainty)
2. การตัดสินใจภายใต้ความแน่นอน (Decision-making under certainty)
3. การตัดสินใจภายใต้ความเสี่ยง (Decision-making under risk)

ผลการตัดสินใจอาจเป็นตามสภาวะการณ์ที่เขาคิดหรืออาจมีการเปลี่ยนแปลงต่อไปอีก ดังนั้น ผู้ศึกษาเชื่อว่ากระบวนการคิดแก้ปัญหาและการคิดตัดสินใจเป็นกระบวนการสุดท้ายที่มักเกิดควบคู่กันหากการตัดสินใจเป็นอย่างสภาวะการณ์กำหนดคือ การตัดสินใจภายใต้ความที่แน่นอนทุกอย่างก็ยุติแต่การตัดสินใจนั้นพบสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงคือการตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอนหรืออาจพบข้อมูลแปรเปลี่ยนก็ต้องใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาช่วยปรับกระบวนการคิดเพื่อตัดสินใจใหม่อีกครั้ง จึงอาจสรุปได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการคิดระดับสูงในเบื้องต้นที่แปรไปเป็นความคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหาและการคิดตัดสินใจ โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองของมนุษย์เมื่อมีความชำนาญในการใช้กระบวนการคิดแล้วนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป การตัดสินใจหมายถึง กระบวนการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลโดยการพิจารณาทางเลือกปฏิบัติจากหลายทางเลือกเพื่อคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆว่าจะเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไรในการตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่ดี และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน

2.1 ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540) คำว่า“ภาพพจน์”เป็นคำในภาษาไทยที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Figure of Speech” ซึ่งหมายถึง การพูดที่เป็นสำนวนโวหารทำให้ผู้ฟังนึกเห็นเป็นภาพส่วนคำว่า “ภาพลักษณ์” ตามพจนานุกรมจะหมายถึง ภาพที่เห็นในกระจกเงาภาพที่ผ่านจากกล้องส่อง หรือภาพที่อยู่ในความคิด ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Image”

จิราภรณ์ สีขาว (2536) ได้อธิบายว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดต่อองค์กร สถาบัน ภาพในใจดังกล่าวของบุคคลนั้นๆ อาจจะได้มาจากทั้งประสบการณ์โดยตรงและประสบการณ์ทางอ้อมของตัวเอง เช่น ได้ประสบมาด้วยตนเองหรือได้ยินได้ฟังมาจากคำบอกเล่าของผู้อื่น หรือจากกิตติศัพท์เลื่องลือต่างๆ นานา เป็นต้น

วิรัช ภิรัตนกุล (2535) ได้สรุปความหมายของ ภาพลักษณ์ ไว้ว่า หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในใจ (Mental Picture) ของคนเรา อาจเป็นภาพที่มีต่อสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น ภาพที่มีต่อบุคคล (Person) องค์กร (Organization) สถาบัน (Institution) ฯลฯ หรือภาพที่สิ่งต่างๆ สร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจเราก็ได้

วิจิตร อวระกุล (2534) กล่าวว่า ภาพลักษณ์จึงอาจเป็นภาพของสถาบัน องค์กร หรือบุคคลที่เกิดความรู้สึกในจิตใจของคนเราว่าดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ เชื่อถือ ไม่เชื่อถือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ฯลฯ หรือรู้สึกเฉยๆ เป็นกลาง ไม่ดีไม่เลว ถ้าความคิดเห็นของคนส่วนมากเป็นเช่นไร

ภาพลักษณ์ของหน่วยงานก็จะเป็นเช่นนั้น ถ้าผลออกมาไม่ดีหรือปานกลาง ก็จะต้องรีบเร่งสร้างภาพลักษณ์ให้ดีขึ้นนั้นหากภาพลักษณ์ตกต่ำลง จะพาให้การดำเนินงานของสถาบันล้มเหลวได้ภาพลักษณ์ขององค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว องค์กรต่างๆ ได้รับความสนใจจากสาธารณชนและมวลชนมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและสื่อสารมวลชน ทำให้คนในสังคมต่างๆ รับทราบ ข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้อย่างกว้างขวาง ทุกคนต้องการรับรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ถ้าองค์กรใดมีภาพลักษณ์ที่ดีก็จะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ และการสนับสนุนร่วมมือให้องค์กรนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน แต่ถ้าองค์กรใดมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ย่อมได้รับการต่อต้านและการดูหมิ่นเกลียดชัง ภาพลักษณ์จึงเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงขององค์กร ถ้ามีภาพลักษณ์ที่ดี แม้มีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้ง่าย เสมือนหนึ่งร่างกายของคนที่แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรค หากได้รับเชื้อโรคหรือมีอาการเจ็บป่วย อาการก็จะไม่ร้ายแรงและหายเร็วกว่าปกติ ใจทิพย์ ศรีประกายเพชร (2537) หากพิจารณาโครงสร้างและภารกิจของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย มีหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและหลักสูตร ดังนั้นภาพลักษณ์ของโรงเรียนจึงจัดเป็นประเภทภาพลักษณ์องค์กร (Corporate Image) มากกว่าภาพลักษณ์ในประเภทอื่น

ศศิพรรณ บิลมาโนช (2538) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของโรงเรียน คือ ผลที่เกิดจากความเชื่อถือ การยอมรับ และศรัทธาที่บุคคลมีต่อโรงเรียน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียน จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อถือ

1.1 บุคลากร ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดี และปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

1.2 ชื่อเสียงของโรงเรียน ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านรวมกัน เช่นด้านวิชาการ กีฬา ดนตรี จริยธรรม ฯลฯ

1.3 ความเหมาะสมของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

1.4 การพัฒนาโรงเรียนจนได้รับรางวัลและการยกย่อง เช่น โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมดีเด่น เป็นต้น

2. การยอมรับ

2.1 ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานมาศึกษาต่อมากขึ้น

2.2 บุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

2.3 โรงเรียนมีโครงการที่ดำเนินการร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน

3. ความเลื่อมใสศรัทธา

3.1 ความภาคภูมิใจของนักเรียนที่จบจากโรงเรียนแล้วประสบความสำเร็จในการทำงานและการศึกษาต่อ

3.2 ความประทับใจของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป ภาพลักษณ์ขององค์การมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์การทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผลที่เกิดจากความเชื่อถือ การยอมรับ และศรัทธาของบุคคลต่อสถานศึกษา บุคลากร ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำให้ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานมาศึกษาต่อมากขึ้น

2.2 ด้านบทบาทของครู

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Constructivism (พัศดา จิรสิทธิ์, 2551) พฤติกรรมที่สำคัญสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีนี้ คือ ครูจะต้องดึงความรู้เดิมของผู้เรียนออกมาให้ได้ว่าผู้เรียนมีความรู้เดิมอะไรอยู่บ้างแล้ว จากนั้นครูต้องสร้างสิ่งกระตุ้นที่ทำนายผู้เรียน ให้เขาตั้งสมมุติฐาน ตั้งคำถาม และคิดทบทวนว่าความรู้เดิมที่เขามีอยู่คืออะไรบ้าง ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างคำถาม ตั้งสมมุติฐาน และหาวิธีที่จะตอบคำถามนั้นให้ได้ รวมถึงครูต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ไม่ใช่ให้นั่งดูเฉยๆ ผู้เรียนจะทำอะไรก็ทำไป ครูต้องเน้นถึงกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ

อดิศร ก้อนคำ (2551) บทบาทของครู หมายถึงภาระหน้าที่ที่ครูต้องรับผิดชอบ

1.1 บทบาทของครูในการเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาเยาวชน โดยการให้การศึกษามีคุณภาพแก่นักเรียน ให้ความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพตามหลักสูตร ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญไม่ว่าจะจัดการสอนโดยวิธีใด ครูต้องมีการวางแผนและเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ไม่ละทิ้งเด็กและมีการจัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้เด็กเข้าใจในบทเรียนยิ่งขึ้น นอกจากการสอนวิชาความรู้แล้ว ครูยังมีบทบาทในการสอนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ

1.2 บทบาทของครูในการเป็นผู้นำด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม โดยการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีศีลธรรม สุขภาพ มีความเมตตากรุณา เอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของลูกศิษย์และคอยช่วยเหลือเมื่อศิษย์มีปัญหาต่างๆ ต้องมีความอดทนและเสียสละ

1.3 บทบาทของครูในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง

1.3.1 ด้านเศรษฐกิจปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก มีการพัฒนาทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรมและธุรกิจ ครูเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ โดยการให้ความรู้แก่นักเรียน และเน้นทักษะในการทำงาน เพื่อนักเรียนจะได้มีความรู้ที่ได้มาตรฐานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นครูควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ปลูกผักและไม้ดอก ทำสวนครัว เป็นต้น ส่งเสริมให้เด็กรู้จักออมทรัพย์ให้มีความรู้และส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เพื่อเด็กนักเรียนและคนในชุมชนมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ รู้จักหลักโภชนาการที่ถูกต้อง รู้จักการรักษาความสะอาดและรู้จักการวางแผนครอบครัว แนะนำอาชีพใหม่ๆ ให้แก่ชุมชน พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมอาชีพดังกล่าว และส่งเสริมให้มีการผลิตและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพของชุมชน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น แนะนำการใช้ปุ๋ย การผสมเทียมสัตว์ และการนำเครื่องมือเครื่องใช้มาช่วยด้านเกษตร เป็นต้น

1.3.2 ด้านสังคมครูมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมโดยการให้ความรู้แก่คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นความรู้วิชาสามัญหรือวิชาชีพก็ตาม เพราะจะทำให้คนในชุมชนมีพื้นฐาน การศึกษาอันจะนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ รอบตัวได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นครูยังมีส่วนช่วยในการริเริ่ม ส่งเสริมและแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และการพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

1.3.3 ด้านการเมืองการปกครอง ครูต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและระบบการเมืองการปกครองของประเทศ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเมืองการปกครอง ให้มีความมั่นคง โดยการให้ความรู้ในเรื่องระบบการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยแก่เด็กและคนในชุมชน สนับสนุนและฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักรูปแบบการปกครองประเทศ โดยให้มีการจัดตั้งสถานักเรียน การเลือกหัวหน้าชั้น เป็นต้น นอกจากนั้นครูยังช่วยแนะนำประชาชนในเรื่องการเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่างๆอย่างถูกต้อง

1.4 บทบาทของครูในการช่วยส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม โดยการช่วยทะนุบำรุงรักษาพระศาสนาให้มีความมั่นคงควบคู่กับสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ มีความเลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาที่นับถือ ปฏิบัติตามหลักธรรมและปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำและสม่ำเสมอ นอกจากนั้นครูจะต้องช่วย ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคง ถ้ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่เด็กและช่วยกันจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและส่งเสริมให้มีการจัดห้องวัฒนธรรมในโรงเรียน

1.5 บทบาทของครูในการพัฒนาประเทศ คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา(2535, หน้า 188-190) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาประเทศว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับสูง มีการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ และนับเป็นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) การดำเนินการพัฒนาการศึกษาในแต่ละแผนได้มีการประเมินผลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในระยะต่อมาโดยตลอด ปัญหาทางการศึกษาที่ผ่านมาเป็นเรื่องของปริมาณการศึกษา คือ เยาวชนของประเทศยังขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่จะช่วยให้พลเมืองส่วนใหญ่มีคุณภาพหนทางแก้ปัญหาส่วนหนึ่งได้มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-3539) ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายในระดับประถมศึกษาที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนที่จบประถมศึกษาได้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือได้รับการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานตามนโยบายนี้ โดยการจัดทำโครงการขยายโอกาสสำหรับทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 และมีเป้าหมายที่จะดำเนินการให้ครบทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2540 ตามหลักการนี้รัฐจะต้องเพิ่มปริมาณสถานศึกษา จำเป็นต้องสนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา เพิ่มครูทั้งปริมาณและคุณภาพ การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสำหรับเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อรัฐได้กำหนดไว้ว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับและเป็นภาระผูกพันของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้

ประชากรในวัยเรียนได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึง มีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นลำดับแรก อันจะส่งผลไปยังการศึกษาระดับ อื่น ๆ หรือการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพด้วย

ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนเนื่องจาก ครูเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาติดต่อสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้ปกครองโดยตรงครูจึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆในทิศทางที่ พึงประสงค์แก่ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่และใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ครูเป็นผู้มีความรู้สูงเมื่อ เทียบกับชาวบ้านทั่วไปในสังคมชนบท บทบาทของครูในเขตชนบทว่า ครูเป็นผู้นำชนบทที่สำคัญ เป็นผู้ที่มีความรู้ แจ่มข่าวสารต่างๆแก่ชาวบ้านได้ ชาวบ้านเดือดร้อนมักมาหาครูขอคำปรึกษาครูจึง เป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน (เมธี ปิลันธนานนท์, 2551) ได้ระบุถึงบทบาทของครูกับการพัฒนา ชนบทยากจนได้ว่า ครูที่ทำงานชนบทยากจนมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความเสียสละ อดทน พากเพียรและมีกุศลจิตดังนั้นครูจะต้องเป็นตัวอย่างในด้านการมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ ประชาชนในชุมชนและช่วยพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่ยากจน นอกเหนือจากการสอน ในชั้นเรียน ครูควรจะมีบทบาทพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ อาชีพ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการเมืองการปกครองการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษาถือว่าเป็นบทบาท โดยตรงของครู เพราะการให้การศึกษา เป็นหน้าที่โดยตรงสำหรับคนที่มีวิชาชีพครูจะกระทำโดยการ พยายามใช้ความรู้ความสามารถและใช้ประโยชน์จากวัสดุและอุปกรณ์ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน ครูอาจทำได้ดังนี้คือ จัดหลักสูตร การเรียนการสอนพยายามเน้นหนักในด้านแก้ปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่น และการ จัดการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงๆ รวมถึงปรับปรุงโรงเรียน เป็นศูนย์ประสานงานบริการด้านวิชาการและข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ สามารถปฏิบัติงานด้านการศึกษาให้มีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ด้านบทบาทของครูอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจของผู้ปกครอง ครูเป็นผู้นำด้านความรู้ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างสิ่งกระตุ้น ให้เกิดการเรียนรู้ต่างกับนักเรียนสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและทักษะทางความรู้ เจตคติ ทำให้ เกิดพฤติกรรมที่ดี ต่อตนเองและสังคม

2.3 ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

(สุทธิ นพรมสี, 2551) อาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การควบคุมดูแล การบำรุงรักษา การพัฒนาอาคารต่างๆ การจัดบริเวณโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่สวยงามเหมาะสมกับสภาพการใช้งานอยู่เสมอ การรักษาความสะอาด ความคงทนแข็งแรง ความปลอดภัยและสามารถสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ

อาคารสถานที่ หมายถึง การรู้จักจัดหา รู้จักใช้อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษา การให้บริการแก่ชุมชนและการรู้จักส่งเสริมทำนุบำรุงอาคารสถานที่ให้อยู่คงสภาพดี และสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (กิติมา ปรีดีดิถก, 2532, หน้า 40) อาคารสถานที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวกอาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเช่นเดียวกับบ้านเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนจึงควรที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับความสำคัญของงาน ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่การบริหารงานอาคารสถานที่ มีความสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1. เป็นการบริหารงานที่ให้ความสะดวกแก่การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ
2. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก และมีประสิทธิภาพ
3. เป็นการบริหารงานเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิดและความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่มหรือลดของจำนวนนักเรียน หรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน
4. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมและพอใจในการประกอบกิจกรรมการเรียน
5. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่

นอกจากความสำคัญโดยสรุปทั้ง 5 ประการ ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่ที่ได้จากการศึกษาประโยชน์ของอาคารสถานที่คือ เป็นที่ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน เป็นที่ประกอบกิจกรรมนอกห้องเรียนของนักเรียนและกิจกรรมอื่นๆ และเป็นที่ประกอบกิจกรรมการดำเนินงานบริหารโรงเรียน มีส่วนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรม

กล่าวโดยสรุป ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมมีอาคารสถานที่ให้ใช้เกิดประโยชน์ การควบคุมดูแล การบำรุงรักษา การพัฒนาอาคาร การจัดบริเวณให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม กับสภาพการใช้งานอยู่เสมอ การรักษาความสะอาด ความคงทนแข็งแรง ความปลอดภัยและ สามารถสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ อาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจของผู้ปกครอง

2.4 ด้านการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Public Relations โดยคำว่า Public แปลเป็นภาษาไทยคือ ประชา ซึ่งหมายถึง หมู่มาก และคำว่า Relations แปลเป็นภาษาไทย คือ สัมพันธ์ซึ่งหมายถึง การผูกพัน ดังนั้นคำว่า การประชาสัมพันธ์เมื่อแปลตามตัวอักษร ก็จะได้ ความหมายว่า “การเกี่ยวข้องผูกพันกับหมู่มาก

Bernays (1952, หน้า87) ผู้บุกเบิกงานประชาสัมพันธ์ ให้ความเห็นว่า การประชาสัมพันธ์ มีความหมาย 3 ประการ ด้วยกัน คือ 1. เผยแพร่ชี้แจงให้ประชาชนทราบ 2. ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยตลอดจนเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานของสถาบัน 3. ประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับจุดมุ่งหมาย และวิธีการดำเนินงานของสถาบัน

วิรัช ฤทธิรัตนกุล(2535, หน้า17) ให้คำจำกัดความว่า “ การประชาสัมพันธ์ คือ วิธีการของ สถาบันอันมีแบบแผนและการกระทำที่ต่อเนื่องในอันที่จะสร้างหรือยังให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับ กลุ่มประชาชนเพื่อให้สถาบันและกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจ และให้ความ สนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ให้สถาบันนั้นๆ ดำเนินงานไปได้ผลดีสมความ มุ่งหมาย โดยมีประชาคมติเป็นแนวบรรทัดฐานสำคัญด้วย นอกจากนี้ ยังมีสมาคม สถาบัน ตลอดจน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์อีกเป็นจำนวนมาก ต่างก็ให้ความหมายและคำ จำกัดความของการประชาสัมพันธ์ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความแตกต่างกันใน ถ้อยคำและรายละเอียดปลีกย่อย แต่แนวความคิดและความหมายจะอยู่ในแนวเดียวกันทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป การประชาสัมพันธ์ คือ การจัดกิจกรรมต่างๆทำขึ้นเพื่อการเผยแพร่ให้แก่ บุคคลภายนอก ชุมชน หน่วยงานอื่นๆได้รับรู้ มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสนับสนุนร่วมมือซึ่ง กันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ให้สถาบันนั้นๆการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ระหว่างองค์กรหรือสถาบันกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหวังผลในความร่วมมือและสนับสนุน จากประชาชน

2.5 ด้านการให้สวัสดิการแก่นักเรียน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช (2550) ซึ่งใช้บังคับเมื่อ 24 สิงหาคม 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิต่างๆของคนพิการไว้ ดังนี้

ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ”

ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

มาตรา 54 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

สิทธิของคนพิการ องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 มีผลใช้บังคับ 6 กุมภาพันธ์ 2551 มีสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้

1. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
2. เลือกบริการทางการศึกษาสถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น
3. ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่มีการจัดการเรียนร่วม สถานศึกษาเอกชนการกุศล และศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ

มีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือจากรัฐ ตามเงื่อนไขที่กำหนด ให้สถานการศึกษาจัดทำ แผนการศึกษา จัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงได้ ให้รัฐจัด สนับสนุนทุนวิจัยและพัฒนา รวมทั้งให้มีการอบรมครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

สิทธิของคนพิการ องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มีผลใช้บังคับ 28 กันยายน 2550 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 15 การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการหรือวิธีปฏิบัติของ หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อ คนพิการจะกระทำมิได้ การกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการกระทำหรืองดเว้นกระทำที่แม้จะมีได้มุ่งหมายให้เป็น การเลือกปฏิบัติต่อคนพิการโดยตรง แต่ผลของการกระทำนั้นทำให้คนพิการต้องเสียสิทธิประโยชน์ ที่ควรจะได้รับเพราะเหตุแห่งความพิการด้วยการเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลทางวิชาการ จารีตประเพณี หรือประโยชน์สาธารณะสนับสนุนให้กระทำได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี ไม่ถือเป็นการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคหนึ่งและวรรคสองแต่ผู้กระทำการนั้นจะต้องจัดให้มีมาตรการ ช่วยเหลือเยียวยาหรือรักษาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์แก่คนพิการตามความจำเป็นเท่าที่จะกระทำได้” ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดสิทธิแก่คนพิการผู้ได้รับความเสียหายมีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มี คำสั่งเพิกถอนการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติหรือฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลเพื่อเรียกค่าเสียหาย โดยสามารถขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องร้องหรือฟ้องคดีแทนกัน มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของคน พิการดังนี้

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็น สาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายใน การรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการเพื่อปรับสภาพ ทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2. การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตาม ความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป การศึกษาทางเลือก หรือการศึกษา นอกกระบวน โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และบริการ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของ คนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4. การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5. การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอัน เป็นสาธารณะ ผลลัพธ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมายและการ จัดหาทนายความว่าต่างแก่ต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6. ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการ สื่อสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดใน กฎกระทรวง

7. บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8. สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติม สำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

9. การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

10. การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตาม ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่ อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่อาศัยและ สวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับ บริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการศึกษา และการส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษี ตามที่กฎหมายกำหนด องค์การเอกชนที่จัดให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามมาตรา 20 มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี หรือยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด โดยการ

ใช้สิทธิตามมาตรา 20 กฎหมายกำหนดให้คนพิการสามารถร้องขอให้ทำบัตรประจำตัวคนพิการได้ กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านการให้สวัสดิการแก่นักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเพราะเป็นการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่างให้กับนักเรียนและผู้ปกครองในการแบ่งเบาภาระต่างๆของผู้ปกครองทำให้เกิดการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน

3. การจัดการศึกษาพิเศษ

3.1 หลักการจัดการศึกษาพิเศษและรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ

หลักการจัดการศึกษาพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแนวทางการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการจึงยึดหลักการ ดังนี้

1. เอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. กระจายอำนาจไปสู่พื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคม
4. คำนึงถึงความประหยัด คุ่มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความเหมาะสมกับทรัพยากรในการลงทุนลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงานมีการบริหารงานที่โปร่งใส และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้โดยมุ่งให้องค์กร หน่วยงานทุกระดับและองค์กรอิสระในกำกับของกระทรวงเป็นองค์กรขนาดเล็กกะทัดรัด บริหารงานด้วยความมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล
5. เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่ไม่กระทบสิทธิ และสถานภาพหรือก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคลากรประจำการน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงความทั่วถึงเท่าเทียม เกิดคุณภาพและเป็นธรรม

ซึ่งมีสาระโดยสรุปของหลักการดังนี้

1. หลักการความมีเอกภาพในด้านนโยบาย
2. หลักการกระจายอำนาจ
3. หลักการมีส่วนร่วม
4. หลักการคำนึงถึงความประหยัดมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด
5. หลักการประสานงานการดำเนินงาน

ศรียา นิยมธรรม (2541, หน้า163) เสนอว่า การจัดการศึกษาโดยทั่วไปควรตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อมั่นและปรัชญาดังต่อไปนี้

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา และไม่ว่าจะเป็นคนพิการ หรือคนปกติ ควรจะจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการของคนพิการด้วย

2. เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัดและการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน โดยเร็วที่สุดในทันทีหรือแรกพบความพิการ ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนต่อไป และมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสูงสุด

3. การจัดการศึกษาพิเศษควรมุ่งคำนึงถึงการอยู่ร่วมสังคมกับคนปกติให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด หรือสภาพบกพร่องนั้นรุนแรงจนไม่อาจเรียนร่วมได้ ก็ควรให้เด็กสัมผัสกับสังคมคนปกติ

4. การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพของเด็กพิเศษแต่ละประเภท โดย

5. การจัดการศึกษาพิเศษ การฟื้นฟูบำบัดควรจัดทำเป็นโปรแกรมให้เป็นรายบุคคล

6. การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนที่ดี ก็ควรเน้นที่ความสามารถของเด็กและให้เด็กได้ประสบความสำเร็จมากกว่า ที่จะคำนึงถึงความพิการ

7. การจัดการศึกษาพิเศษควรมุ่งให้เด็กมีความเข้าใจ ยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่น และมุ่งช่วยตนเองได้ ตลอดจนความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8. การจัดการศึกษาพิเศษ ควรทำอย่างต่อเนื่องเรื่อยไป ขาดตอนไม่ได้ และควรจะเน้นถึงเรื่องการประกอบอาชีพด้วย

ซึ่งมีสาระโดยสรุปของหลักการดังนี้

1. หลักการให้สิทธิ์และโอกาสสำหรับคนพิการ

2. หลักการให้คนพิการได้รับการเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูด้านการแพทย์

3. หลักการเน้นการอยู่ร่วมกับคนปกติ

4. หลักการจัดการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการศึกษาอื่นและอย่างต่อเนื่อง

พัฒน์ ภาสบุตร (2536, หน้า 83) ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษไว้ดังนี้

1. จัดให้สอดคล้องกับหลักการเป้าหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรเช่นเดียวกับคนปกติ

2. ใช้วิธีสอนและจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ และสภาพของเด็กที่มีความบกพร่องแต่ละประเภท

3. จัดสื่อการเรียนการสอนให้พอเพียง เพื่อให้เด็กพิเศษเรียนได้สะดวกรวดเร็ว

4. การวัดผลการเรียนของเด็กพิเศษ โดยใช้วิธีการที่แตกต่างไปจากเด็กปกติให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กพิเศษที่ทำได้ ซึ่งมีสาระโดยสรุปของหลักการดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาพิเศษให้สอดคล้องกับเป้าหมายจุดประสงค์เช่นเดียวกับคนปกติ
2. หลักการจัดการศึกษาพิเศษจัดให้เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท
3. หลักการจัดการศึกษาพิเศษควรได้รับสื่อการเรียนให้เพียงพอและรวดเร็ว
4. หลักการจัดการศึกษาพิเศษควรวัดผลควรใช้วิธีการแตกต่างจากเด็กปกติ

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ(สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2549, หน้า 3-4) ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษได้ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(Individualized Education Program:IEP) ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม เป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้และมีความเป็นประชาธิปไตย

2. หลักการจัดการศึกษาพิเศษเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศไทย มีความรู้และทักษะพื้นฐานจำเป็นในการดำรงชีวิตอิสระเต็มศักยภาพ เช่น การฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็กเต็มศักยภาพทักษะทางสังคมที่เหมาะสม ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อในการดำเนินชีวิตอิสระมีความมุ่งมั่น ชยัน อดทนในการฝึกทักษะที่จำเป็นควบคู่กับการใฝ่รู้ที่เพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพของคนพิการตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รวมทั้งมีลักษณะนิสัยและเจตคติที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี

3. หลักแห่งความเสมอภาค คนพิการไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี และอย่างทั่วถึงเท่าเทียมควบคู่ไปกับความมีคุณภาพโดยไม่เลือกชั้นวรรณะหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4. หลักมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ร่วมกับสำนักบริหารงานการศึกษาสำนักคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษาที่จัดการเรียนร่วมสถานศึกษาเฉพาะความพิการ และศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

5. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานการจัดการจัดการศึกษาพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2)พ.ศ.2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการศึกษาพื้นฐานและปฐมวัย

ซึ่งมีสาระโดยสรุปของหลักการดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาพิเศษควรมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
2. หลักการจัดการศึกษาพิเศษควรเน้นการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข
3. หลักการจัดการศึกษาพิเศษหลักแห่งความเสมอภาค
4. หลักการจัดการศึกษาพิเศษหลักการมีส่วนร่วม
5. หลักการจัดการศึกษาพิเศษหลักการแห่งความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดหลักการการจัดการศึกษาพิเศษของไทย ซึ่งมีผู้นำเสนอในช่วงที่ผ่านมาและที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ในปัจจุบัน ดังที่นำเสนอไปแล้วข้างต้นนั้น ทำให้เห็นได้ว่าแนวโน้มของแนวคิดหลักการสำคัญๆ ในการจัดการศึกษาพิเศษของไทยพอสรุปได้ดังนี้

1. หลักการควมมีเอกภาพในด้านนโยบายและการปฏิบัติที่หลากหลาย
2. หลักการกระจายอำนาจ
3. หลักการมีส่วนร่วม
4. หลักการคำนึงถึงความประหยัดมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด
5. หลักการประสานการดำเนินงาน
6. หลักการให้สิทธิและโอกาสสำหรับคนพิการ
7. หลักการให้คนพิการได้รับการเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูด้านการแพทย์
8. หลักการเน้นการอยู่ร่วมกับคนปกติ
9. หลักการจัดการศึกษาตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

รูปแบบการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2542) ได้เสนอมาตรการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการดังนี้

1. จัดให้มีคณะกรรมการระดับชาติ ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการซึ่งได้แก่ คณะอนุกรรมการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
2. จัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษแห่งชาติ ทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
3. จัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษเขต จำนวน 13 เขต ทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการดูแลงานวิชาการการศึกษาพิเศษ

4. จัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัด ทำหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการและครอบครัว และเตรียมความพร้อมแก่คนพิการรวมทั้งการดำเนินการคัดแยก พี่นฟูและส่งต่อคนพิการไปยังในสถานที่ศึกษา

5. จัดให้มีการเรียนร่วมในทุกสังกัดและทุกระดับการศึกษาทั้งในสถานศึกษาของภาครัฐและเอกชน

6. จัดโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะคนพิการ

7. จัดการศึกษา अनกระบบ

8. จัดการศึกษาโดยองค์กรเอกชน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

9. จัดการสนับสนุนเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

10. สนับสนุนให้คนพิการได้รับสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษา การจัดการศึกษาพิเศษ การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ เป็นบริการทางการศึกษาที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำเป็นต้องจัดและให้บริการแก่บุคคลที่มีความบกพร่องซึ่งอาจจัดได้หลายรูปแบบตามที่ ผดุง อารยะวิญญู (2533, หน้า16-17) ได้เสนอไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนร่วมในชั้นปกติเต็มปกติ
2. รูปแบบการเรียนร่วมในชั้นปกติโดยได้รับบริการพิเศษ
3. รูปแบบชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติเรียนร่วมบางเวลา
4. รูปแบบชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ
5. รูปแบบการศึกษาพิเศษนอกโรงเรียน

เบญจฯ ชลธารินทร์ (2538, หน้า41-43) ได้เสนอรูปแบบการให้บริการด้านการศึกษาพิเศษไว้ 9 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบชั้นเรียนปกติเต็มวัน

1. รูปแบบชั้นเรียนปกติกับการให้คำแนะนำปรึกษา
2. รูปแบบชั้นเรียนปกติกับบริการครูเดินสอน
3. รูปแบบชั้นเรียนปกติกับบริการครูสอนเสริม
4. รูปแบบศูนย์วิจัยและวางแผนแก้ไข
5. รูปแบบการสอนในโรงพยาบาลและบ้าน
6. รูปแบบชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ
7. รูปแบบโรงเรียนพิเศษไปกลับ
8. รูปแบบโรงเรียนพิเศษประจำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 บุคคลที่มีความบกพร่องหรือคนพิการสามารถรับการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (คณะกรรมการคัดเลือกและจำแนกความพิการเพื่อการศึกษา, 2543) ตามที่ได้จัดการศึกษาพิเศษได้ 6 รูปแบบ ดังนี้

1. การเรียนร่วม
2. โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ
3. การจัดโดยครอบครัว
4. การจัดโดยชุมชน
5. การจัดในสถานพยาบาล
6. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

กองการศึกษาเพื่อคนพิการ (2543, หน้า 4 อ้างอิงใน วินัย รูปขำดี, 2550, หน้า 16)

1. การให้การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มพบความพิการหมายถึง การให้บริการช่วยเหลือคนพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

2. การศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในลักษณะของการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม พื้นฟูสมรรถภาพ เตรียมความพร้อมทางการศึกษา ส่งเสริมการเรียนร่วม และเป็นแหล่งบริการความรู้เรื่องคนพิการ

3. การเรียนร่วม หมายถึง การจัดให้คนพิการเข้าเรียนในสถานศึกษาทั่วไปในรูปแบบต่าง ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาตามความจำเป็นแต่ละบุคคล

4. การเรียนในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ หมายถึง การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะคนพิการแต่ละประเภท

5. การศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาให้คนพิการในลักษณะยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการจัดการศึกษา การวัดผลและประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละบุคคล

6. การอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการได้เรียนรู้มีประสบการณ์และทักษะด้านวิชาชีพในลักษณะต่าง ๆ ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน

7. การศึกษาที่จัดโดยครอบครัวและชุมชน หมายถึง การจัดการศึกษาให้คนพิการโดยครอบครัวและชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษทั้งในประเทศ และต่างประเทศพบว่าการจัดการศึกษาพิเศษมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น โรงเรียนเฉพาะความพิการ การเรียนร่วม การจัดในครอบครัว การจัดในชุมชน การจัดในสถานพยาบาล

3.2 ความสำคัญ ปัจจัย แนวทาง กระบวนการ กิจกรรมและกลไกที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพคนพิการ

ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพคนพิการ คนทั่วไปส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อที่สืบทอดมายาวนานว่า คนพิการ คือ ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นภาวะที่ครอบครัวและสังคมต้องดูแลตลอดชีวิต แต่พัฒนาการขององค์ความรู้ด้านต่างๆ ได้แสดงผลเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า คนพิการ ซึ่งได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม จะสามารถช่วยเหลือตนเอง ศึกษาหาความรู้ ประกอบอาชีพ มีรายได้ ดำรงชีวิตอิสระ และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่ง คือ คนพิการเป็นพลเมืองไทยซึ่งทั้งตัวคนพิการเองและครอบครัวเสียภาษีเช่นเดียวกับคนทั่วไป คนพิการย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณะจากรัฐเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเสมอภาคกับคนที่ไม่พิการ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข การศึกษา สังคม อาชีพ เป็นต้น แต่คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า คนพิการเป็นผู้ไร้ความสามารถและบริการที่คนพิการพึงได้รับ คือ การสงเคราะห์เลี้ยงดูเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ตามยถากรรม ดังนั้น คนพิการ ผู้ปกครองคนพิการ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับคนพิการจึงร่วมกันรณรงค์เสมอมาเพื่อให้สังคมได้เรียนรู้เรื่อง "สังคมฐานสิทธิ" กล่าวคือ คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และมีสิทธิเท่าเทียมกับคนที่ไม่พิการ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม หรือการลิดรอนสิทธิคนพิการจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้ประกันสิทธิของคนพิการ โดยระบุ ดังนี้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องของถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

ในสภาพการณ์ปัจจุบัน คนพิการส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดสิทธิต่างๆ และไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาคนพิการ เป็นเหตุให้คนพิการที่ได้รับการศึกษามีเพียงประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนคนพิการ มีคนพิการเพียงร้อยละ 5 ที่มีงานทำ อาชีพส่วนใหญ่ของที่คนพิการทำคือการค้าสลากกินแบ่งคนพิการประมาณร้อยละ 2 อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ และเอกชน

โดยรัฐจัดงบประมาณดูแลคนพิการในสถานสงเคราะห์ของรัฐประมาณ 42,000 บาทต่อคนต่อปี ส่วนคนพิการที่เหลือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 คือ บุคคลที่เป็นภาระให้ครอบครัวเลี้ยงดู และมีความพิการจำนวนมากไม่น้อยที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีคนรับผิดชอบดูแลนับได้ว่าสภาพด้อยโอกาส และยากไร้ของคนพิการส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และควมมีอารยธรรมของประเทศอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาคนพิการ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง แสดงถึงการพิทักษ์สิทธิของคนพิการ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนพิการ และเปลี่ยนคนพิการจากการเป็น “ภาระสังคม” ไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็น “ทุน/พลังสังคม” ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคนพิการ มีทั้งปัจจัยที่เกิดจากสังคมและตัวคนพิการเอง ครอบครัวคนพิการ สภาพแวดล้อม ชุมชน บุคลากรที่ให้บริการคนพิการ และรัฐบาล หรือผู้กำหนดนโยบายในการให้บริการพัฒนาคนพิการ เช่น

1. เจตคติต่อคนพิการ - คนพิการ ในส่วนของครอบครัวคนพิการ นักการเมือง บุคลากรองค์การภาครัฐ และสังคมยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องคนพิการ และมีเจตคติต่อคนพิการในเชิงของการสงเคราะห์มากกว่าการพัฒนา คนพิการส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการพัฒนาในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป

2. ข้อจำกัดจากความพิการ - คนพิการมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากความพิการแต่ละประเภทและระดับความรุนแรงของความพิการซึ่งแตกต่างกัน

- 2.1 คนตาบอด หมายถึง คนที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท อาจแบ่งความรุนแรงเป็น 2 ระดับ คือ คนตาบอด คือ คนที่สูญเสียการเห็นหรือไม่สามารถมองเห็น ข้อจำกัดของคนตาบอด คือ ไม่สามารถเรียนรู้โดยการเห็นหรือการดู แต่สามารถเรียนรู้ด้วยประสาทการรับรู้อื่นๆ ทุกประเภท คนตาบอดจึงใช้อักษรเบรลล์ในการอ่าน และเขียน และมักเดินทางด้วยการใช้ไม้เท้าขาว คนเห็นเลือนราง คือ คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพียงบางลักษณะ ข้อจำกัดของคนเห็นเลือนราง คือ ไม่สามารถเห็นหรือเรียนรู้ด้วยการเห็นเหมือนเด็กทั่วไป สามารถเห็นเฉพาะสิ่งที่มีขนาดใหญ่ตามศักยภาพของแต่ละคน คนสายตาลีเลือนราง จึงอ่านและเขียนด้วยอักษรขนาดใหญ่หรืออ่านโดยใช้แว่นขยายอักษร หรือใช้ไม้เท้าขาว และอาจใช้หรือไม่ใช้อักษรเบรลล์

- 2.2 คนหูหนวก หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับรุนแรง อาจแบ่งความรุนแรงเป็น 2 ระดับ คือ คนหูหนวก คือ คนที่สูญเสียการได้ยิน จนไม่สามารถรับรู้และเข้าใจข้อมูลผ่านทางกรได้ยิน ข้อจำกัดของคนหูหนวก คือ ไม่สามารถเรียนรู้ และสื่อสารด้วยการฟัง และพูด คนหูหนวกจึงเรียนรู้ และสื่อสารด้วยการใช้ภาษามือ การอ่าน และเขียนหนังสือ

รวมถึงใช้การดู ดูปากหรือดูการเคลื่อนไหวของอวัยวะที่ใช้ในการพูด และดูสื่อต่างๆ เช่น สื่ และแสง เป็นต้น คนหูตึง หมายถึง คนที่มีการได้ยินเหลืออยู่พอที่จะรับข้อมูล เรียนรู้ และสื่อสารด้วยการได้ยิน คนหูตึงส่วนใหญ่จึงใช้เครื่องช่วยฟัง ข้อจำกัดของคนหูตึง คือ ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลผ่านการได้ยินครบถ้วน อาจได้ยินไม่ชัดเจนเหมือนคนทั่วไป และมักจะพูดไม่ชัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละคน อย่างไรก็ตามคนหูตึงมักสื่อสารด้วยการฟังและพูด แต่ต้องใช้การดูปากหรือดูการเคลื่อนไหวของอวัยวะที่ใช้ในการพูดเพื่อช่วยให้เข้าใจเสียงพูดที่ได้ยินมากขึ้น รวมทั้งอาจสื่อสารด้วยการใช้ภาษามือ การอ่าน และเขียนร่วมด้วย

2.3 คนปัญญาอ่อน หมายถึง คนที่เรียนรู้และพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิตช้ากว่าคนปกติทั่วไป โดยเฉพาะในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัย การสื่อสาร การดำรงชีวิตในสังคม การใช้สาธารณสมบัติ การใช้เวลาว่าง การศึกษาและการทำงาน เป็นต้น ข้อจำกัดของคนปัญญาอ่อน คือ เรียนรู้ช้าและอาจช่วยเหลือตนเองได้จำกัดกว่าคนทั่วไป คนปัญญาอ่อนใช้วิธีการสื่อสารเช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่ก็มีพัฒนาการของภาษา ทั้งความเข้าใจภาษาและการพูดช้ากว่าคนทั่วไปที่อยู่ในวัยเดียวกัน เข้าใจเฉพาะคำศัพท์ง่ายๆ ไม่ซับซ้อนและอาจพูดไม่ชัด

2.4 คนพิการด้านร่างกาย หมายถึง คนที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องของร่างกายและการเคลื่อนไหว จึงไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรบางประการในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากมีอวัยวะไม่สมส่วน อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไป กระดูก ข้อ หรือกล้ามเนื้อผิดปกติ เป็นอัมพาตหรืออ่อนแรง เป็นอัมพาตเนื่องจากสมองพิการ (Cerebral Palsy) และเจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรง เป็นต้น ข้อจำกัดของคนพิการด้านร่างกาย คือ มักไม่สามารถใช้อวัยวะบางส่วนเคลื่อนไหว หรือเดินทางได้อย่างคนทั่วไป คนพิการด้านร่างกาย จึงอาจต้องใช้ไม้ค้ำยัน อุปกรณ์ช่วยเดิน แก้วเขียน แขนหรือขาเทียม อุปกรณ์หรือเครื่องช่วยในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และกายอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น สำหรับคนสมองพิการอาจมีข้อจำกัดในการพูด ทำให้พูดไม่ได้ หรือพูดด้วยความลำบาก พูดไม่ชัด ทั้งที่สามารถฟังและเข้าใจเป็นอย่างดี

2.5 คนพิการทางจิต หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องทางจิตใจ หรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ ความคิด จนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมที่จำเป็นในการดูแลตนเองหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น ข้อจำกัดของคนพิการทางจิต คือรับรู้หรือสื่อสารในระดับจำกัดหรือไม่รับรู้ ไม่สามารถสื่อสารได้ หรือบางคนสื่อสารอย่างสับสนรวมทั้งอาจมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากค่านิยมของสังคม เป็นต้น

2.6 คนออทิสติก หมายถึง คนที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม สื่อสาร พฤติกรรม อารมณ์ และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุจากการทำงานในบางส่วนของสมองผิดปกติ คนออทิสติกจึงมักไม่สบตา แสดงออกทางอารมณ์รุนแรง ชอบเล่นหรืออยู่คนเดียว มักเพ่งดู การเคลื่อนไหวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนานๆ และทำกิริยาซ้ำๆ เป็นต้น ข้อจำกัดของคนออทิสติก คือ สื่อสารในระดับจำกัด หรือไม่สื่อสาร มีพฤติกรรมเฉพาะตัวที่แตกต่างจากคนทั่วไป และมักไม่ร่วม กิจกรรมกับคนอื่นๆ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลสนับสนุนต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ

คนพิการแต่ละคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับข้อจำกัดและความ ต้องการจำเป็นของแต่ละคนในด้านต่างๆ ซึ่งยังไม่ได้รับการตอบสนองต่อการพัฒนาศักยภาพคน พิการ เช่น คนพิการหลายคนถูกทอดทิ้ง และไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมหรือได้รับการเลี้ยงดู แบบสงเคราะห์ ไม่ได้รับการดูแลให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาคนพิการ รัฐบาลไม่สามารถจัดบริการ เพื่อการพัฒนาคนพิการให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง เป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะบริการด้านสาธารณสุข การดำรงชีวิตในสังคม การส่งเสริมการมีงานทำและอาชีพ

1. องค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนพิการขาดการพัฒนาให้ทันสมัย เป็นปัจจุบันและมีความเป็นสากล รวมถึงขาดการเผยแพร่ ศึกษาวิจัยและการนำผลการศึกษาไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. คนพิการไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ บริการ ขนส่งสาธารณะ พาหนะที่ใช้เดินทาง ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น เนื่องจากไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละ ประเภทอย่างเหมาะสม

3. ไม่มีนโยบาย แผนปฏิบัติงาน และระบบที่ส่งเสริมการพัฒนาคนพิการที่สนับสนุนให้ทุก ภาคส่วนโดยเฉพาะครอบครัวคนพิการ ญาติ ชุมชน องค์กรเอกชนด้านคนพิการ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครมีส่วนร่วมในการพัฒนาคนพิการอย่างครบวงจร เป็นรูปธรรมและมี ประสิทธิภาพ

4. งานบริการคนพิการที่กระจายในกระทรวงต่างๆ ไม่มีโครงสร้างที่เชื่อมโยงประสานงาน และบูรณาการงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขาดการส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรหรือนักวิชาชีพในด้านการพัฒนาคนพิการ จึงทำให้มีบุคลากรทุกด้านไม่เพียงพอ

6. งบประมาณด้านพัฒนาคนพิการไม่เพียงพอและไม่มีระบบสนับสนุนงบประมาณอย่างชัดเจน
7. ยังมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่จำกัดสิทธิคนพิการ และยังไม่ได้มีการแก้ไขปรับปรุง ในขณะที่การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคนพิการยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร
8. ระบบติดตามและประสานงานด้านการพัฒนาคนพิการยังไม่มี การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

3.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการโดยการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของ ศูนย์การศึกษาพิเศษ

แนวความคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนพิการ มีดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคนพิการต้องอยู่บนสังคัมฐานสิทธิ กล่าวคือ คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และสิทธิเท่าเทียมกับคนไม่พิการ ดังนั้นรัฐจะต้องสร้างหลักประกันสิทธิว่าคนพิการจะไม่ถูกจำกัดหรือลิดรอนสิทธิ ตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา 4 ระบุว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”
2. สิทธิสำคัญที่คนพิการต้องได้รับการคุ้มครองเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือการได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ด้วยความเสมอภาคและการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากอุปสรรคสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ป่วย หญิงตั้งครรภ์ เด็ก และคนพิการ
3. กลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาคคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพมี 5 ประการ ได้แก่
 - 3.1 การปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมต่อคนพิการจากเวทนามานิยมหรือสองแคะระหนินิยมไปสู่สังคัมฐานสิทธิ การสร้างหลักประกันสิทธิและโอกาสของคนพิการให้เสมอภาคกับบุคคลทั่วไป โดยการปรับปรุงแก้ไข และออกกฎหมายต่างๆ
 - 3.2 การห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพื่อให้คนพิการมีโอกาสเท่าเทียมกับคนทั่วไปโดยเฉพาะด้านการสาธารณสุข การศึกษา และการมีงานทำ
 - 3.3 การส่งเสริมและขจัดอุปสรรคเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิของคนพิการเท่าเทียมกับคนไม่พิการ เช่น การใช้ระบบอัตราส่วนรับคนพิการเข้าทำงาน รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการรับคนพิการเข้าศึกษาและจ้างงาน โดยจัดงบประมาณรายหัวสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้เงินตอบแทนแก่ครูที่สอนเด็กพิการ และลดหย่อนภาษีให้แก่หน่วยงานที่รับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น

3.4 การใช้มาตรการบังคับทางสังคม เช่น การให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติมีอำนาจประกาศโฆษณาข้อมูลการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมคนพิการให้มีสิทธิเสมอภาคกับคนทั่วไป เพื่อให้เกิดการสื่อสารสังคม กระแส และการบังคับทางสังคม

3.5 การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกฎหมายที่ออกใหม่และกฎหมายที่แก้ไขปรับปรุงเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 เป็นต้น

3.6 การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิคนพิการและครอบครัว ตลอดจนสนับสนุนและประสานงานให้หน่วยงานของรัฐจัดงบประมาณให้แก่ องค์กรด้านคนพิการ เพื่อดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

กระบวนการพัฒนาศักยภาพคนพิการคนพิการ ต้องมีการดำเนินงานในเชิงบูรณาการ อย่างครบวงจรและต่อเนื่อง เพื่อให้คนพิการเกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและยั่งยืน ประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านคนพิการ – ต้องเริ่มให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ ความพิการ โดยการให้จัดทำแผนพัฒนาคนพิการเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างเสริมสุขภาวะอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้าน กาย ใจ สังคมและสติปัญญาอย่างสอดคล้อง กับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษา สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้ พึ่งตนเอง และดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ

2. ด้านครอบครัวคนพิการ – ต้องส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวในการเลี้ยงดูคนพิการ โดยการให้ความรู้ สร้างเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความเข้าใจสังคมฐานสิทธิ รวมถึงการพัฒนาทักษะในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของครอบครัว

3. ด้านกฎหมาย นโยบาย แผนงานและการบริการต่างๆคนพิการ – ต้องปรับปรุง แก้ไข และออกกฎหมายเพื่อประกันสิทธิของคนพิการอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติกำหนดโครงสร้างองค์กร นโยบาย แผนงานและกิจกรรมที่สามารถจัดบริการเพื่อการพัฒนาคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งถึง และทันสมัยตลอดจนพัฒนา สภาพแวดล้อมให้ได้รับการออกแบบอย่างเป็นสากล และเป็นธรรม โดยปราศจากอุปสรรคสำหรับ คนทั้งมวล

4. ด้านงบประมาณ - หน่วยงานของรัฐต้องจัดงบประมาณเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างเพียงพอ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ซึ่งมีรายได้ที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วยทั้งเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและรายได้จากการออกสลากหรือจากภาษีของสินค้า และบริการที่เป็นสาเหตุแห่งความพิการ เป็นต้น

5. ด้านเครือข่ายคนพิการ – ต้องส่งเสริมการประสานงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค ตั้งแต่ระดับกำหนดนโยบาย ถึงระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นหุ้นส่วนดำเนินงานด้านคนพิการโดยเน้น การจัดสวัสดิการคนพิการโดยชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นชุมชน และภาคประชาชน ซึ่งรวมถึงองค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคธุรกิจและองค์กรด้านคนพิการ อันประกอบด้วยองค์กรของคนพิการ ได้แก่ กลุ่ม ชมรม และสมาคมของคนพิการแต่ละประเภท และองค์กรเพื่อคนพิการ ได้แก่ กลุ่ม ชมรม และมูลนิธิที่ให้บริการเกี่ยวกับคนพิการ

กิจกรรมของการพัฒนาศักยภาพคนพิการ

1. กิจกรรมของการพัฒนาคนพิการที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550 – 2554 ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริม สนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการ ครอบครัวและสังคมที่มีต่อความพิการและคนพิการ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคนพิการ

2. กิจกรรมของการพัฒนาศักยภาพคนพิการที่สำคัญต้องสอดคล้องกับแนวทางดังนี้

2.1 พัฒนาระบบบริการคนพิการทุกด้าน ทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม

2.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนมีการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลืออื่นใด ล่ามภาษามือ เอกสารอักษรเบรลล์ หนังสือเสียง กายอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการดำรงชีวิตอิสระ

3. ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านคนพิการให้มีจำนวนเพียงพอ และมีความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้ให้บริการทุกด้าน รองรับทันความต้องการ จำเป็น ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

4. ผลักดันให้เกิดระบบการจัดสรรงบประมาณ เงินอุดหนุน และเพิ่มรายรับของกองทุน เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนสามารถให้บริการแก่คนพิการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

5. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทุกด้าน และนำผลงานวิจัยไปปรับใช้เพื่อพัฒนางานด้านคนพิการ รวมทั้งสนับสนุนทุนการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน
6. สนับสนุนให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านคนพิการให้เป็นระบบ บูรณาการที่มีประสิทธิภาพเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
7. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้ง และหรือการดำเนินงานขององค์กรด้านคนพิการและ เครือข่าย ในด้านงบประมาณ วิชาการ และการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
8. สนับสนุนให้องค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา หรือ คณะกรรมการระดับท้องถิ่น ถึงระดับชาติ เพื่อให้ข้อคิดเห็นนำสู่การตัดสินใจของรัฐ และองค์กรที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านคนพิการ
9. ยกกระดับความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรด้าน คนพิการและเครือข่าย
10. ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการ สนับสนุนองค์กรด้านคนพิการ
11. พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมทางสังคมในทุกระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กร เอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้คนพิการ และครอบครัวสามารถมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง
12. ส่งเสริมให้สตรีพิการมีโอกาสแสดงศักยภาพ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
13. ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนจัดกิจกรรมในการ เสริมสร้างเจตคติที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ต่อความพิการ คนพิการ และครอบครัว
14. สนับสนุนการจัดทำสื่อที่มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมศักยภาพของผู้พิการ การมีส่วนร่วมและความเสมอภาคของคนพิการ
15. ส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการมีงานทำ
16. ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนติดตามประเมินผลจำนวนคนพิการที่ สามารถดำรงชีวิตอิสระ
17. ผลักดันให้มีนโยบายและวาระแห่งชาติในการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะก้าวไปสู่สังคมที่ปราศจากอุปสรรคเพื่อคนทั้งมวลและ ผลักดันให้มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

18. ยกเว้น ปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับอาคาร สถานที่ การขนส่ง บริการสาธารณะ โทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค และ บริการทุกด้านแก่คนพิการ

19. ส่งเสริมการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนด้านการออกแบบที่เป็นสากล และเป็นธรรมชาติ

20. ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาให้มีการจัดการเรียนการสอนด้านการออกแบบที่เป็นสากล และเป็นธรรมชาติ

21. พัฒนาและขยายศูนย์ส่งเสริมและสาธิตให้บริการด้านการออกแบบที่เป็นสากล และเป็นธรรมชาติทั้งสำหรับการเรียนการสอนและการขยายบริการสู่ชุมชน

22. สร้างกลไกการติดตาม กำกับ ดูแล และตรวจสอบด้านสภาพแวดล้อมและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากอุปสรรค

การพัฒนาคนพิการในองค์การภาครัฐและเอกชนในสถานการณ์ปัจจุบัน

องค์กรที่ให้บริการพัฒนาคนพิการจำแนกตามลักษณะงานบริการเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. บริการด้านสุขภาพ เช่น ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ สถานเอนาแม่ย์ ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์พัฒนาคนพิการ โรงพยาบาล ศูนย์สิทธิบัตรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ มูลนิธิหรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการคนพิการ เป็นต้น

2. บริการด้านการศึกษา เช่น ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การศึกษาพิเศษหรือศูนย์การศึกษาเพื่อคนพิการ โรงเรียน วิทยาลัย สถาบันราชภัฏ สถาบันราชชมงคล มหาวิทยาลัย มูลนิธิหรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการคนพิการ เป็นต้น

3. บริการสงเคราะห์ เช่น ศูนย์สงเคราะห์ราษฎร สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัด สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมของคนพิการ มูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการคนพิการ

4. บริการส่งเสริมพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ เช่น สถานศึกษา กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรม ศูนย์จัดหางาน ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนสารพัดช่าง สมาคมของคนพิการ มูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการคนพิการ

5. บริการนันทนาการ เช่น สถานศึกษา สมาคมของคนพิการ มูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการ คนพิการ ชมรมกีฬาคนพิการประจำจังหวัด สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ สมาคมกีฬาคนพิการแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ในสถานการณ์ปัจจุบัน กล่าวได้ว่า การพัฒนาคนพิการในองค์การภาครัฐและเอกชนไม่ทั่วถึง ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ทันสมัยเท่าที่ควร คนพิการส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงการรับบริการ คนพิการต้องอยู่ในการดูแลของครอบครัว หรือถูกทอดทิ้ง สถานสงเคราะห์มีไม่เพียงพอต่อการรองรับคนพิการที่ไม่มีคนดูแล คนพิการจำนวนมากไม่ได้รับอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ เอกสารอักษรเบรลล์และล่ามภาษามือ เป็นต้น คนพิการไม่ได้รับการดูแลสุขภาพ คนพิการได้รับการศึกษาเพียงประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนคนพิการทั่วประเทศ คนพิการจึงไม่มีงานทำทำให้ไม่มีรายได้ ยากจนและดำรงชีวิตด้วยความลำบาก

กลไกที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพคนพิการ

1. การพัฒนาคนพิการด้วยกลไกของการสาธารณสุข

1.1 กลไกของการสาธารณสุขเป็นกลไกสำคัญที่ในการพัฒนาคนพิการโดยเฉพาะระยะแรกพบความพิการ คนพิการต้องการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมพฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น

1.2 กลไกของการสาธารณสุขในการพัฒนาคนพิการในปัจจุบัน ยังมีความไม่ชัดเจน และเหลื่อมล้ำระหว่างบริการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพ บริการของสำนักงานประกันสังคม และบริการที่ได้รับตามสิทธิจากการจดทะเบียนคนพิการ ตาม พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ซึ่งกำลังจะถูกทดแทนด้วย พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 อย่างไรก็ตามจำนวนคนพิการที่ได้รับการพัฒนาตามกลไกของการสาธารณสุขมีจำนวนน้อยมาก การบริการกระจุกอยู่ในชุมชนเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ การบริการไม่ครอบคลุมทุกวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพ และไม่ครอบคลุมทุกประเภทความพิการ การบริการยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความเป็นสากลเท่าที่ควร ที่สำคัญครอบครัวของคนพิการยังไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม และไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคนพิการอย่างจริงจัง

2. การพัฒนาคนพิการด้วยกลไกของครอบครัว

ครอบครัวคนพิการส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาคนพิการ จึงเลี้ยงดูคนพิการในลักษณะของการสงเคราะห์ด้วยความเวทนาสงสาร โดยไม่มีเป้าหมายของการนำไปสู่การพัฒนาคนพิการ เมื่อครอบครัวได้เรียนรู้ เข้าใจเรื่องการพัฒนาคนพิการและมีความพร้อม ครอบครัวจะเป็นกลไกสำคัญในการนำคนพิการเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ตั้งแต่การฟื้นฟูสมรรถภาพ การสนับสนุนการศึกษา การส่งเสริมการประกอบอาชีพและการร่วมกิจกรรมของสังคม

อย่างไรก็ตาม เมื่อคนพิการไม่สามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากหน่วยบริการได้อย่างมี สอดคล้องกับความต้องการ ครอบครัวคนพิการส่วนหนึ่งได้รวมตัวกัน ทำนองเดียวกับการรวมตัว ของคนพิการ เพื่อจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาเป็นสมาคมต่างๆ เช่น สมาคมเพื่อบุคคล บัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิสซึม (ไทย) และสมาคมเพื่อผู้บกพร่อง ทางจิต สมาคมครอบครัวคนพิการเหล่านี้ขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคนพิการในทุกด้าน ทั้งสาธารณสุข การศึกษา สังคม และอาชีพ นอกจากนี้ยังเข้าเป็นองค์กรสมาชิกของสมาคมพิการทุกประเภทแห่ง ประเทศไทย และทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายทุกจังหวัดทั่วประเทศ พร้อมทั้งประสานงานกับ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

3. การพัฒนาคนพิการด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

กลไกการพัฒนาคนพิการของภาครัฐในปัจจุบัน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ของคนพิการ และครอบครัวได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชนที่เกี่ยวข้องจึงให้ความสำคัญกับกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในลักษณะ ดังนี้

3.1 จัดตั้งกองทุนหรือแผนงานสนับสนุนงบประมาณการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคน พิการโดยภาคประชาชน เช่น กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ แผนงานสร้างเสริม สุขภาพคนพิการในสังคมไทย เป็นต้น

3.2 ริเริ่มโครงการนำร่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน โดยกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และจัดตั้งศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ โดยองค์กร ของคนพิการ ซึ่งสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร และใช้ทรัพยากรของชุมชนสนับสนุน การพัฒนาคนพิการ

3.3 สนับสนุนให้องค์กรภาคธุรกิจสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคนพิการใน ลักษณะการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.4 ส่งเสริมให้คนพิการเป็นสมาชิกของ “สวัสดิการชุมชน” เพื่อเป็นกลไกหนึ่งของการ พัฒนาคนพิการ

3.5 ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาคนพิการซึ่งจัด โดยองค์กรด้านคนพิการ เช่น “แผนคนพิการเข้มแข็ง” ที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สร้างคนพิการเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสังคม ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ และ ยุทธศาสตร์สื่อสารสังคมและสนับสนุนงานอาสาสมัครเพื่อคนพิการ เป็นต้น

4. การพัฒนาคนพิการโดยจิตวิญญาณ

คนพิการมีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกับคนที่ไม่พิการ เพียงแต่คนพิการมีข้อจำกัดที่ไม่เอื้ออำนวยให้สามารถดำเนินชีวิตบางประการในสังคมของคนทั่วไป ดังนั้น ข้อจำกัดของคนพิการจึงไม่ควรมองว่าเป็นปัญหาหรือบาปกรรมที่ต้องชดใช้ ดั่งนิยามคนพิการในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 คนพิการ หมายถึงบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

นับแต่วิทยาการความรู้ และเทคโนโลยีด้านต่างๆ ได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว คนพิการที่เคยถูกทอดทิ้งให้อยู่กับความพิการอย่างโดดเดี่ยวตลอดชีวิต ต่างได้รับการพัฒนาให้สามารถปรับตัวทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อให้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นอิสระมากที่สุด อย่างไรก็ตามโดยข้อจำกัดของคนพิการ ครอบครัว ชุมชน บุคลากรที่ให้บริการคนพิการ และรัฐบาลหรือคณะผู้กำหนดนโยบาย จึงยังมีอุปสรรคในการปรับตัวของคนพิการซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนพิการเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อให้คนพิการซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีสิทธิ และศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับคนทั่วไปได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุขตามควร บุคลากร นักวิชาชีพ หรือผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาคนพิการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างความรู้ เจตคติเชิงสร้างสรรค์ ประสบการณ์และทักษะในงานพัฒนาคนพิการเพื่อที่จะให้สามารถพัฒนาคนพิการด้วยความเข้าใจ และมีจิตวิญญาณที่สำคัญ คือ ความเชื่อมั่นในสังคมฐานสิทธิ สังคมที่ไม่มีอุปสรรคสำหรับคนทั้งมวล การไม่เลือกปฏิบัติ และความเสมอภาคจากผลการศึกษามูลนิธิวิจัยสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ประเทศไทยมีคนพิการประมาณร้อยละ 8.1 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งต่ำกว่าผลการศึกษารายการสหประชาชาติ ที่ได้ประมาณการว่ามีคนพิการประมาณ ร้อยละ 10 ของประชากร นั่นหมายความว่า ประเทศไทยมีคนพิการที่รัฐต้องจัดบริการช่วยเหลือมากกว่า 6 ล้านคน ทั้งนี้ หากนับรวมจำนวนสมาชิกในครอบครัวของคนพิการประมาณครอบครัวละ 2-3 คน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการรับภาระในการเลี้ยงดูคนพิการในครอบครัว และต้องการบริการช่วยเหลือจากรัฐเช่นเดียวกัน รัฐต้องจัดบริการช่วยเหลือที่เกี่ยวกับคนพิการให้ประชากรเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 18-24 ล้านคน หากคนพิการจำนวนดังกล่าวไม่ได้รับ

การช่วยเหลือเขาจะเป็นภาระของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ในทางตรงกันข้าม หากคนพิการได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและครอบครัวของคนพิการได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม เขาเหล่านั้น จะเป็นต้นทุนทางสังคมที่สามารถพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระและมีศักดิ์ศรีรวมทั้งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สร้างคุณประโยชน์ให้สังคม

3.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ

การพัฒนาศักยภาพเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ ได้แก่ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

การพัฒนาศักยภาพผู้พิการ หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเสริมสร้างคนพิการให้มีสภาพดีขึ้น โดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ การศึกษา สังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมหรือมีโอกาสได้ทำงานทัดเทียมคนทั่วไป (ดารุณี อุทัยรัตนกิจ, 2538) แนวคิดการพัฒนาศักยภาพผู้พิการ "มนุษย์นั้นอยากพึ่งตนเอง อยากทันโลก อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและท้องถิ่น"

แนวทางในการดำเนินการการพัฒนาพัฒนาศักยภาพผู้พิการตามบทบาทภาระหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษในการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการมีแนวทางในการดำเนินการที่นอกเหนือจากให้บริการโดยตรงของบุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษแล้วยังส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆโดยเน้นให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการ ได้แก่

1. ค้นหาคนพิการเพื่อให้การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนาระบบบริการให้เชื่อมต่อกับคนพิการ ในการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมคนปกติ
3. เปิดโอกาสให้ประชาคมตำบล ร่วมคิดและตัดสินใจการดำเนินงานด้วยตนเองโดยอาศัยทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเบื้องต้น
4. สนับสนุนความรู้และการจัดการที่เชื่อมต่อการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ อำเภอ ตำบล และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเบื้องต้น เพื่อให้ระบบการส่งต่อมีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นในสังคมให้เขาสามารถดำเนินชีวิตทัดเทียมคนปกติ โดยให้โอกาสคนพิการได้ร่วมคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง และสังคมร่วมสนับสนุนด้านความรู้และการฟื้นฟูทางการแพทย์กับคนพิการ ดังนี้

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ หมายถึง การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์มาช่วยปรับสภาพความพิการทางกายภาพจนสามารถใช้ชีวิตได้พอสมควรประกอบด้วยกิจกรรมบำบัดหรือกายภาพบำบัด การฝึกและแก้ไขการพูด และกายอุปกรณ์ (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2549)

1.1 กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy)

กิจกรรมบำบัด หมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจการเรียนรู้การพัฒนาการ โดยการตรวจประเมิน ส่งเสริม ป้องกัน บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพ โดยการนำกิจกรรม วิธีการ และอุปกรณ์ที่เหมาะสมเป็นวิธีการในการบำบัดรักษา โดยมีเป้าประสงค์ในการบำบัดรักษาผู้พิการ ดังนี้

1. เพิ่มพูนความสามารถในทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อขนาดใหญ่
2. เพิ่มพูนทักษะการรับรู้และการเรียนรู้
3. เพิ่มพูนทักษะของผู้ในการทำกิจวัตรประจำวัน
4. เพิ่มพูนทักษะในการเข้าสังคม
5. เพิ่มพูนทักษะความสามารถที่ต้องใช้ในการเรียน
6. เพิ่มพูนทักษะความสามารถในการเล่น
7. ช่วยให้ผู้มีพฤติกรรมและพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย

สื่อที่ช่วยในการบำบัดรักษา คือ กิจกรรมการเล่นในลักษณะต่างๆ เช่น การเล่นสำรวจ การเล่นเลียนแบบ การเล่นสมมติ การเล่นแบบสร้างสรรค์การเล่นแบบเกม การเล่นแบบนันทนาการ กิจกรรมที่ใช้ในงานกิจกรรมบำบัด นักกิจกรรมบำบัดจะช่วยเหลือให้มีทักษะในด้านต่างๆ โดยอาศัยกิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อในการฝึก ดังนี้ ฝึกกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ ฝึกกล้ามเนื้อเล็ก ฝึกการทรงตัว ฝึกการเขียน ฝึกวิธีการเล่น ฝึกวิธีการเคลื่อนไหว ฝึกการประกอบกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น

แนวทางการช่วยเหลือผู้พิการทางกิจกรรมบำบัดนักกิจกรรมบำบัดช่วยเหลือผู้พิการ คือ ช่วยให้อาชนะความบกพร่องช่วยให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ดี แม้จะยังมีความพิการหลงเหลืออยู่ เช่น แต่งตัวโดยใช้แขนข้างเดียว สามารถทำงานต่างๆ ได้ แม้จะยังมีความพิการหลงเหลืออยู่ เช่น แต่งตัวโดยใช้แขนข้างเดียว การจัดการเกี่ยวกับเวลา การจัดการเกี่ยวกับเงิน การส่งมอบพลังงาน ใช้จุดแข็งของตนเองให้เป็นประโยชน์ ประสานการทำงานของกลุ่มเนื้อให้ดีขึ้น มีสมาธิมากขึ้น ช่วยปรับสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตให้อุปกรณ์ช่วยอุปกรณ์เสริมในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ใช้เครื่องเปิด กระจกที่ใช้มือข้างเดียว ใช้เครื่องช่วยในการไขกุญแจบ้าน ใช้อุปกรณ์ช่วยในการแต่งตัว อุปกรณ์ตาม ช่วยปรับสภาพแวดล้อมในที่ทำงานจัดห้องทำงานให้เหมาะสมกับความกว้างของประตูที่เหมาะสมความสูงของเคาน์เตอร์และโต๊ะทำงานที่เหมาะสมจัดกิจกรรมนันทนาการในชุมชน ให้การศึกษาและความรู้แก่บุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับวิธีการช่วยเหลือผู้พิการ

1.2 การฝึกและแก้ไขการพูด (Speech Therapy)

ผู้พิการพูดได้เร็ว โอกาสที่จะมีพัฒนาการทางภาษาใกล้เคียงปกติก็จะเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมก็ลดลงด้วย ดังนั้นการฝึกและแก้ไขการพูดจึงเป็นการเตรียมความพร้อมผู้ก่อนที่จะสอนพูด ควรฝึกการเปล่งลม เคลื่อนไหวปากโดยการเป่ามือ เป่าสีน้ำ เคลื่อนไหวลิ้น โดยการอมลูกอม เลียอมยิ้ม และฝึกการเล่นเสียงในถ้วย ข้อปฏิบัติที่จะช่วยให้ผู้พูดได้เหมาะสมตามวัย มีดังนี้ (เดือนฉาย แสงรัตนายนต์, 2545)

1. พยายามพูดกับผู้เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้กำลังมอง หรือกำลังทำอยู่ เพื่อสร้างเป้าหมายในการมองอย่างมีความหมาย
2. ขณะที่มิเสียงใดเสียงหนึ่งเกิดขึ้นรอบตัว ควรชี้ชวนให้ผู้สนใจฟังอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจพูดเลียนแบบเสียงที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างเป้าหมายในการฟังอย่างมีความหมาย
3. ขณะที่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้กับผู้ ควรพูดให้ผู้ฟังถึงสิ่งที่ท่านกำลังทำอยู่ เพื่อให้ผู้ฟังเรียนรู้คำศัพท์ และเนื้อหาของคำศัพท์ เป็นการสร้างการเรียนรู้ความหมายจากการปฏิบัติที่เห็นจริง
4. ควรสอนจากความเข้าใจคำศัพท์ ก่อนนำมาสู่การพูด
5. ควรสอนให้ผู้พูด โดยใช้คำนามที่มองเห็นเป็นรูปธรรมจดจำง่ายคุ้นเคยและอยู่ใกล้ตัวผู้พูด
6. ควรให้ผู้พิการมีโอกาสได้เปล่งเสียงออกมาบ้าง โดยสอนพูดนำ แล้วเว้นระยะให้ผู้ออกเสียงรอเวลาอย่าแย่งผู้พูด
7. เป็นแบบอย่างในการพูดที่ดีให้ผู้พูดให้ชัดเจน ใช้คำให้ถูกต้อง เนื่องจากผู้เรียนจะลอกเลียนแบบจากผู้พิการที่พูดกับเขา
8. อาจใช้โคลงกลอน หรือเพลง ช่วยกระตุ้นการพูดของผู้ เพราะช่วยให้ผู้สนใจ และจดจำได้ง่าย
9. ผู้พิการบางรายอาจต้องใช้เทคนิคพิเศษเพื่อดึงความสนใจ และสร้างความพร้อมในการสอนภาษาและการพูด โดยเตรียมการมอง การฟัง อย่างมีความหมาย ฝึกการเคลื่อนไหวปาก ลิ้น การเปล่งเสียง ผู้เชี่ยวชาญที่ฝึกและแก้ไขการพูด คือ นักแก้ไขการพูด หรือนักอรรถบำบัด (Speech Therapist/ Speech Pathologist) แต่เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญในสาขานี้มีไม่เพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน ดังนั้น สามารถเข้ารับการฝึกจากครูฝึกพูด ซึ่งเป็นครูการศึกษาพิเศษที่ผ่านการอบรมในด้านการฝึกและแก้ไขการพูด ในเบื้องต้นได้เช่นกัน แต่ควรมีการประเมิน ติดตามความก้าวหน้าในการฝึก และคำแนะนำเพิ่มเติมจากนักแก้ไขการพูดเป็นระยะ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ

ในการฝึกและแก้ไขการพูด ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ แต่คือผู้ปกครองซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้ ดังนั้น ไม่ใช่การรอจนถึงวันนัดแล้วค่อยฝึกเท่านั้น เพราะจะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ผู้ปกครองสามารถกระตุ้นให้มีการพูดได้โดยผ่านการเล่นได้เช่นกัน พยายามสร้างสถานการณ์ ที่กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารขึ้น เช่น เวลาเล่นต่อจิ๊กซอว์ ก็อาจเอาไปซ่อนชิ้นหนึ่งเพื่อให้ผู้ถามหา หรืออาจเอารองเท้าของคนอื่นมาให้ผู้ใส่ เพื่อให้ผู้บอกว่าไม่ใช่ หรือถามหารองเท้าของตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ควรนำเทคนิควิธีการฝึก ซึ่งได้รับการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ มาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การพูดเป็นวิธีการสื่อความหมายที่สำคัญที่สุด แต่ถ้ายังไม่สามารถพูดได้ ก็จำเป็นต้องหาวิธีการอื่นมาทดแทน เพื่อให้สามารถบอกความต้องการของตนเองได้ ซึ่งเรียกวิธีการเหล่านี้ว่า การสื่อความหมายทดแทน เพื่อใช้ทดแทนการพูดเป็นการชั่วคราว หรือโดยถาวรในรายที่มีความบกพร่องทางการพูดอย่างรุนแรง เช่น กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง (Visual Strategies) โปรแกรมแลกเปลี่ยนภาพเพื่อการสื่อสาร (Picture Exchange Communication System : PECS) เครื่องโอบา (Communication Devices) และโปรแกรมปราคาสรีย์ เป็นต้น กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง เป็นการกระตุ้นการรับรู้ในการสื่อสาร โดยการมองเครื่องมือต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อบอกข้อมูล แสดงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ผู้เห็นได้ชัดเจน เช่น ตารางเวลา ปฏิทิน สมุดบันทึก รายการซื้อของ เมนูอาหาร เป็นต้น โปรแกรมแลกเปลี่ยนภาพเพื่อการสื่อสาร เป็นการจัดระบบการเรียนรู้ในเรื่องการสื่อสาร โดยให้ผู้หยิบภาพให้ผู้ร่วมสนทนาเพื่อสื่อสารถึงสิ่งที่ต้องการ โดยมีการฝึกอย่างเป็นระบบ รวม 6 ขั้นตอน จนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ได้ โปรแกรมปราคาสรีย์ เป็นซอฟต์แวร์มัลติมีเดียเพื่อช่วยในการสื่อสารสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการพูด โดยใช้ร่วมกับเครื่องโอบา วิจัยและพัฒนาโดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) เป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนกล่องที่บรรจุเสียงพูดที่ใช้ในการสนทนาไว้อย่างไม่จำกัดจำนวน โดยแบ่งเสียงเป็นหมวดหมู่ตามการใช้งาน ซึ่งแต่ละเสียงจะประกอบด้วย หน่วยเสียงพูด รูปภาพ และข้อความ

1.3 กายภาพบำบัด

กายภาพบำบัด หมายถึง การฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่โดยเฉพาะการนั่ง ยืน การทรงตัว และเดิน รวมทั้งการฝึกใช้กายอุปกรณ์ และเครื่องช่วยคนพิการ เพื่อให้สามารถเคลื่อนไหวร่างกาย และอวัยวะต่างๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพ นักกายภาพบำบัดจะดำเนินการให้บริการผู้พิการโดยเริ่มดำเนินการตรวจประเมินความผิดปกติของผู้พิการ วิเคราะห์และวางแผนการรักษา เลือกลงและให้การรักษาด้วยวิธีการทางกายภาพบำบัดที่เหมาะสม ให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้พิการและผู้เกี่ยวข้อง ส่งต่อผู้พิการแก่บุคลากรข้างเคียงที่สามารถแก้ปัญหาให้ผู้พิการได้ ค้นคว้าวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์วิธีการรักษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการทำงานของนักกายภาพบำบัด เมื่อได้รับผู้พิการจากแพทย์ นักกายภาพบำบัด จะทำการตรวจประเมินด้วยวิธีทางกายภาพบำบัด จากนั้นจะสรุปปัญหาและตั้งเป้าหมายให้สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริง การวางแผนการรักษาและการเลือกวิธีการรักษาจะต้องสอดคล้องกับผลของการตรวจประเมิน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ รายละเอียดต่างๆดังนี้

1. การตรวจประเมิน นักกายภาพบำบัดจะตรวจวัดและทดสอบผู้พิการให้ได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับระบบต่างๆ เช่น ระบบกล้ามเนื้อ ระบบกระดูกและข้อต่อ ระบบประสาท ระบบทางเดินหายใจ ระบบหายใจและหลอดเลือด และการตรวจเฉพาะปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งประเมินความสามารถในการเคลื่อนไหว ปรับเปลี่ยนท่าทางจากนอน นั่ง ยืน และเดิน จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนเป้าหมายว่าผู้พิการสามารถพึ่งตนเองได้มากน้อยเพียงใด

2. เป้าหมายในการบำบัดรักษา ขึ้นอยู่กับผลการตรวจประเมินที่นักกายภาพบำบัดพบ ซึ่งเป้าหมายการบำบัดในผู้พิการแต่ละรายจะมีความจำเพาะที่ประกอบด้วยเป้าหมายระยะสั้น ระยะยาว แต่เป้าหมายหลักทางกายภาพบำบัดคือ การป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่างๆ การลดอาการเจ็บปวดและการทำให้ผู้พิการสามารถกลับไปเคลื่อนไหวหรือทำงานได้อย่างปกติ หรือใกล้เคียงปกติมากที่สุด ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่บ้านหรือที่ทำงาน

3. การบำบัดรักษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเบื้องต้น นักกายภาพบำบัดมีเทคนิคและวิธีการบำบัดรักษา ดังนี้คือ

3.1 การออกกำลังกายเพื่อเพิ่มกำลังกล้ามเนื้อและเพื่อการเคลื่อนไหวข้อต่อต่างๆ

3.2 การตัดดัดและเคลื่อนไหวข้อต่อ

3.3 โปรแกรมการออกกำลังกายฝึกความทนทานของระบบหัวใจและหลอดเลือด การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (Educational Rehabilitation)

สำหรับประเทศไทยเอง การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 43 กล่าวไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรค 2 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล

หรือผู้ด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น พิเศษ” ปัจจุบันมีทางเลือกในการศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปแบบโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง โรงเรียนเรียนร่วม ห้องเรียนคู่ขนาน ห้องเรียนปกติ รวมถึงการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษา ตามอัธยาศัย

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม (Social Rehabilitation)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ซึ่งสามารถทำได้ 2 ขั้นตอนคือ ตัวคนพิการจะต้องปรับตัว เองให้เข้ากับสังคมและสังคมก็ควรจะปรับมุมมองตนเองเสียใหม่ เมื่อคนพิการได้รับการฟื้นฟู สมรรถภาพแล้วคนพิการก็สามารถออกไปทำงานได้ งานของคนพิการอาจแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ การประกอบธุรกิจของตนเอง เช่น ค้าขาย การทำงานในโรงงานอารักร์ ซึ่งจะเหมาะกับคนพิการที่ ไม่สามารถเคลื่อนไหวไปข้างนอกสะดวก และการทำงานในตลาดแรงงานทั่วไปซึ่งเป็นที่ไม่ฝืนของ คนพิการทุกคนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ประกอบด้วยการฝึกฝนทักษะในชีวิตประจำวัน และ การฝึกฝนทักษะสังคม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ตามปกติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมี ประสิทธิภาพ รายละเอียดต่างๆดังนี้

1. การฝึกฝนทักษะในชีวิตประจำวัน (Activity of Daily Living Training) ควรมีการจัด กระบวนการเรียนรู้ในเรื่องกิจวัตรประจำวัน ให้ผู้สามารถทำได้ด้วยตนเองเต็มความสามารถที่เขา มีอยู่ โดยต้องการความช่วยเหลือน้อยที่สุด ในการฝึกฝน ผู้จำเป็นต้องเรียนรู้ที่ละขั้นตอนจนสามารถ ปฏิบัติได้ และเกิดเป็นความเคยชิน ติดตัวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้ผู้ช่วยเหลือตัวเองได้ตาม ศักยภาพ ลดการดูแลของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และผู้เกิดความภาคภูมิใจ เมื่อเขาสามารถทำอะไร ได้ด้วยตัวเอง

2. การฝึกฝนทักษะสังคม (Social Skill Training) ทักษะทางสังคม เป็นความบกพร่องที่ สำคัญ ดังนั้นจึงต้องให้การฝึกฝนด้านนี้เป็นพิเศษ ทำได้โดยจำลองเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทาง สังคมต่างๆ เพื่อให้ทดลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ หรือการสอนโดยให้จัดจำรูปแบบบทสนทนา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อนำมาใช้โดยตรง การสอนเรื่องราวทางสังคม จะเป็นตัวกำหนดเรื่องราว หรือสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม มาสอนผู้ โดยเน้นในเรื่อง ลักษณะทางสังคมที่สำคัญ ปฏิกริยา โต้ตอบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากผู้ทั่วไป และ รวมถึงเหตุผลที่แสดงปฏิกริยาโต้ตอบเช่นนั้น เพื่อช่วยให้ สามารถเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และวิธีปฏิบัติตนที่ เหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ สามารถปรับตัวเข้าสังคมได้ โดยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลง เรื่องราวทางสังคมที่นำมาสอน จะเป็นเหตุการณ์ที่พบได้จริง เป็นปัจจุบัน ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และถ้ามีการวาดภาพประกอบก็ยิ่งทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ให้คนพิการใช้อวัยวะที่ยังปกติมาฝึกฝนให้ทำงานได้ โดยทครู้ฝึกเป็นผู้มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญ แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ในปัจจุบัน เปลี่ยนจากการให้ทำงานในสถานพยาบาล หรือโรงงานในอารักขา มาสู่ตลาดแรงงานจริง หรือการประกอบอาชีพส่วนตัว ภายใต้การชี้แนะ การฝึกอาชีพ การจัดหางาน และการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อไปสู่เป้าหมายให้ผู้พิการสามารถทำงาน มีรายได้ และดำรงชีวิตโดยอิสระ พึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมทักษะที่จำเป็นในการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลาและการปรับตัวเข้ากับหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน และความปลอดภัยในการทำงาน เป็นต้น และฝึกทักษะพื้นฐานเฉพาะทางอาชีพ ควบคู่กันไป ในการทำงานจะมีผู้ฝึกสอนงาน ฝึกให้ ณ ที่ทำงานจริงคอยช่วยเหลือแนะนำในเรื่องของเทคนิคการทำงาน และทักษะสังคม ให้คำปรึกษา ประเมินผลและพัฒนาในจุดที่ยังบกพร่องอยู่ สามารถประกอบอาชีพได้ปกติ ตามความถนัดของแต่ละคน ถ้ามีการเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสม และสังคมมีความเข้าใจ

บทบาทและแนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ

วัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของศูนย์การศึกษาพิเศษ คือ เพื่อจัดการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะเริ่มแรกและเตรียมความพร้อมของคนพิการ สนับสนุนการเรียนการสอน จัดสื่อ จัดสิ่งอำนวยความสะดวก ให้บริการ และความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้อง จัดครูเดินสอนแก่คนพิการและสถานศึกษา

การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภทในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เป็นไปตามตามกฎหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการโดยมีการกำหนดบทบาทและแนวทางดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สามารถจำแนกบทบาทและหน้าที่ได้ดังนี้

1. บทบาทตามประกาศการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษ ตามที่สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเสนอไว้ สามารถสรุปบทบาทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ดังต่อไปนี้

- 1.1 เป็นศูนย์บริการช่วยเหลือระยะเริ่มแรกและเตรียมความพร้อมของคนพิการ
- 1.2 เป็นหน่วยจัดการศึกษาและสนับสนุนการเรียนการสอนแก่คนพิการ
- 1.3 เป็นหน่วยนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

- 1.4 เป็นศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 1.5 เป็นหน่วยประสานงานและเครือข่ายด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 1.6 เป็นหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาพิเศษ
- 1.7 เป็นหน่วยจัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือสุขภาพ
2. หน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ วัตถุประสงค์และบทบาทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ตามประกาศการจัดตั้ง และตามที่คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาเพื่อคนพิการได้ ศึกษาและเสนอไว้ สามารถสรุปหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ดังต่อไปนี้
 - 2.1 วางแผน กำหนดนโยบาย แผนงานการจัดการศึกษาพิเศษให้สอดคล้องกับ นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
 - 2.2 เป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
 - 2.3 วิจัยและพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภท
 - 2.4 พัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
 - 2.5 จัดระบบส่งคนพิการ ประสานงานและกำกับดูแลการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการในเขตพื้นที่การศึกษาในความรับผิดชอบ
 - 2.6 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
 - 2.7 ประสานงานด้านการศึกษาสำหรับคนพิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.8 จัดการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมคนพิการ
 - 2.9 จัดระบบสนับสนุนการเรียนการสอน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา รวมถึงการจัดให้ครูเดินสอนแก่คนพิการทั้งในและนอก สถานที่
 - 2.10 ส่งเสริม ประสานงาน และเริ่มจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ให้แก่คนพิการ
 - 2.11 จัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพหรือเจ็บป่วย เรื้อรังภายในโรงพยาบาล โดยจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลที่อยู่ในจังหวัดและเขตพื้นที่ การศึกษา
 - 2.12 จัดทำรายงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการและผลการปฏิบัติงานของศูนย์ การศึกษาพิเศษ

2.13 จัดการศึกษาแบบบูรณาการและตามอัธยาศัยเพื่อคนพิการในจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา

2.14 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

แนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ

เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการแก่เด็กพิการตั้งแต่อายุ 0–19 ปี โดยให้บริการฟื้นฟูเตรียมความพร้อมในลักษณะการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI) และมีการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) ดังนี้

1. ศูนย์การศึกษาพิเศษได้รับการประกาศจัดตั้งให้เป็นสถานศึกษากระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กพิการเพื่อการส่งต่อโดยเฉพาะเด็กพิการที่สามารถเข้าสู่ระบบโรงเรียน โดยเน้นการให้บริการระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI) การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หมายถึง กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมให้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดหรือตั้งแต่ทราบว่ามีความบกพร่อง โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีอยู่โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งต้องมีการประเมินศักยภาพเบื้องต้น สภาพความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นต่อไป การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และวางแผนร่วมกับผู้ปกครองการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพตามแผนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองที่มีความรู้ ตลอดจนการประเมินผลทั้งระหว่างให้บริการและหลังให้บริการช่วยเหลือ ทั้งนี้โปรแกรมที่จัดขึ้นต้องเป็นตามความจำเป็นของเด็กแต่ละบุคคล (สมพร หวานเสร็จ, 2543) และมูลนิธิเพื่อเด็กพิการการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่างๆ ของมนุษย์ที่จำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิดจากประสาทสัมผัสต่างๆ ที่มีอยู่และสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ สำหรับคนพิการแล้วอาจขาดสิ่งดังกล่าวมาน้อยแล้วแต่ความพิการที่เกิดขึ้นทำให้ต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษและควรได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่แรกเกิด ความจำเป็นมาการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI)ตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ.2548–2551) ของรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์หลัก 9 ประการสำหรับส่วนราชการได้ถือปฏิบัติและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพโดยมีกลยุทธ์หลักที่รัฐจัดคาราวานเสริมสร้างเด็กโดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการพัฒนาให้มีความรู้ มีจริยธรรม และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

ครอบครัวให้มีความอบอุ่น ปลูกฝังความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 10 วรรค 3 ที่ต้องจัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยให้แก่เด็ก และเยาวชนไทยทุกคนอย่างทั่วถึง เสมอภาคและมีคุณภาพโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะเด็กพิการ และผู้ด้อยโอกาสซึ่ง จะต้องจัดให้เหมาะสมตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล

สถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีรูปแบบการจัดการศึกษา 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนเฉพาะความพิการและ ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กพิการตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการใน ลักษณะของการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI) เตรียมความพร้อมแก่ เด็กพิการและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับ ผู้ปกครอง พ่อแม่ ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆใน ระดับจังหวัดอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดโปรแกรมที่เป็นระบบในการให้บริการ ด้านต่างๆ โดยเร็วที่สุดแก่เด็กที่มีความเสี่ยงทุกระดับทั้งนี้ตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่ได้รับการวินิจฉัย ว่ามีความพิการโดยมุ่งเน้นการให้การศึกษาแก่พ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้มุ่งพัฒนาเด็กให้ได้รับ บริการจากนักวิชาชีพที่หลากหลายทั้งด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย การบำบัดรักษา ตลอดจนป้องกัน ความพิการที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการตามขั้นตอน เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป

2. ความสำคัญในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI)

เบญญา ชลธาร์นนท์ (2538) ได้กล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ไว้ 4 ประการ ดังนี้

2.1 การให้การช่วยเหลือในระยะแรก ๆ ของชีวิตจะช่วยค้ำจุนพัฒนาการของเด็กและ ทำให้เด็กสามารถพัฒนาได้ถึงขีดสูงสุด

2.2 หากไม่ให้การช่วยเหลือที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านจิตวิทยา และการศึกษาแล้ว เด็กที่มีความบกพร่องและเด็กที่อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่มี ปัญหาในเรื่องพัฒนาการ อาจไม่สามารถพัฒนาทักษะของเขาในวัยตอนต้นของชีวิตและพัฒนา ความสัมพันธ์ ที่จำเป็นที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.3 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อป้องกันความ ผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นก่อนหรือระหว่างคลอด และแก้ไขความบกพร่องนั้น

2.4 การที่ประเทศไทยได้ยึดถือเอา“ การเรียนร่วม ”เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดบริการ การศึกษาพิเศษให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องต่างๆ เด็กเหล่านี้จึงจำเป็นต้องได้รับการ การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หรือการศึกษาระยะแรกเริ่ม เพื่อเตรียมให้สามารถเข้าเรียนร่วมในระดับ อนุบาลศึกษา และประถมศึกษาต่อไปดังนั้นการให้ความช่วยเหลือเด็กพิการจึงควรเริ่มโดยเร็วที่สุด การให้ความช่วยเหลือเร็วเท่าใดยิ่งทำให้เด็กได้รับประโยชน์มากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การค้นหา สภาพความพิการได้เร็วนั่นเอง

3. แนวคิดทฤษฎีในการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI)

ประมวลได้จากทฤษฎีต่างๆ ตามหลักการและแนวคิดของนักการศึกษา ซึ่งนำมาผสมผสานกันโดย เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นกระตุ้นพัฒนาการเด็ก การเรียนรู้ ยึดหลักแนวคิดทฤษฎี 6 ประการ ด้วยกันดังนี้

ประการที่ 1 อิงพัฒนาการเด็ก “ทั่วไป” เป็นเกณฑ์ เพราะหลักของพัฒนาการ ตามปกติ จะช่วยเป็นแนวทางให้เข้าใจเด็กทุกคนได้ แม้ว่าเด็กแต่ละคนอาจจะมียัตราเร็วของ พัฒนาการในแต่ละด้านหรือในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นยังได้กล่าวว่า พัฒนาการปกติของเด็กนั้นจะดำเนินไปที่ละขั้น และขั้นตอนก่อนหน้าเป็นพื้นฐานของขั้นต่อไป หลายโครงการของ EI จะยึดตามหลักพัฒนาการตามทฤษฎีของเปียเจต์ (Piget) ซึ่งแนวคิดทฤษฎี ข้อนี้ใช้เป็นพื้นฐานของหลักการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มถึง 15%

ประการที่ 2 แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรมมนุษย์ แนวคิดทฤษฎีในข้อนี้มุ่งเน้นเรื่อง การปรับพฤติกรรมและการสอนสิ่งที่เหมาะสมแก่เด็กตัวเล็ก มุ่งสอนทักษะต่างๆ ให้เด็กนำไปใช้ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ใช้ยุทธศาสตร์ในการสอน เช่น มีการสาธิต การให้เด็กทดลองทำตาม การ ใช้เทคนิคการกระตุ้นเตือน การใช้แรงเสริม ตลอดจนการฝึกทักษะการทำงานหรือกิจกรรมให้สำเร็จ โดยไม่ต้องให้ครูเป็นผู้บอกหรือทำตัวอย่างในการปฏิบัติเป็นต้น โดยทั่วไปใช้แนวคิดทฤษฎี นี้ประมาณ 6% เพื่อให้เด็กประสบความสำเร็จมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประการที่ 3 แนวคิดทฤษฎีการบูรณาการทฤษฎีต่างๆ คือ การนำเอาหลักการในหลาย ทฤษฎีมาผสมผสานกัน เช่น เอาหลักการเกี่ยวกับขั้นตอนพัฒนาการของเด็กเปียเจต์ (Piget) มา ผสมผสานกับหลักการในหลายๆ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนด หลักสูตร และเนื้อหาในการสอน การใช้ยุทธศาสตร์การสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดให้เด็กแต่ละ คน ซึ่งจากรายงานการจัดโปรแกรม EI พบว่า จำเป็นต้องใช้แนวคิดทฤษฎีนี้ถึง 53%

ประการที่ 4 การทำงานพื้นฐานร่วมกับแพทย์ มุ่งเน้นการวินิจฉัยความบกพร่องของเด็กเพื่อช่วยเด็กในเรื่องการบำบัดรักษา โดยเฉพาะหลักการทำงานเป็นทีมกับนักวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ จิตแพทย์ จักษุแพทย์ นักกายภาพบำบัด นักอาชีพบำบัด และนักวิชาชีพอื่นๆ เช่น ครู นักการศึกษา ตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กที่มีลักษณะเป็นคณะ สหวิทยาการ

ประการที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะทำงาน ในเรื่องนี้มีข้อพิจารณาถึงผู้ใหญ่ที่จะทำงานกับเด็กในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ทักษะการทำงานบริการเป็นทักษะที่ละเอียดอ่อน ผู้ทำงาน (Intervener) จะต้องได้รับการฝึกในเรื่องการสังเกต การแปลพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออก ตลอดจนวิธีการตอบสนองต่อพฤติกรรมของเด็กที่ถูกต้องเหมาะสม

ประการที่ 6 ยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ทุกโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะประสบความสำเร็จถ้าได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากครอบครัว และหลักสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ แต่ละครอบครัวจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป ดังนั้นในการจัดโปรแกรมให้บริการจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละครอบครัวและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการวางแผนให้บริการกับครอบครัว (Individualized Family Service Plan : IFSP)

การจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention:EI) แก่คนพิการควรยึดหลักการดังนี้ (สมพร หวานเสรีจ, 2543)

1. จัดให้บุคคลพิการเป็นรายบุคคลและครอบครัว
2. สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละคนและครอบครัว
3. มุ่งพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพทุกด้าน
4. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดบริการ
5. ครอบคลุม ยืดหยุ่น ทันสมัยและสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
6. ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงการให้บริการเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม(Early Intervention : EI) มีความสำคัญ คือ

1. การให้ความช่วยเหลือในช่วงแรกๆ ของชีวิต จะช่วยค้ำจุนพัฒนาการของเด็กและทำให้เด็กสามารถพัฒนาได้ถึงขีดสูงสุด

2. หากไม่ให้การช่วยเหลือที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านจิตวิทยา และการศึกษาแล้ว เด็กที่มีความบกพร่องและเด็กที่อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง ที่จะมีปัญหาด้านพัฒนาการ อาจไม่สามารถพัฒนาทักษะของเขาในวัยตอนต้นของชีวิต และพัฒนาความสำคัญที่จำเป็นในการที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. การให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อป้องกันความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นก่อนหรือระหว่างคลอดและแก้ไขความบกพร่อง

4. การที่ประเทศไทยได้ยึดถือเอาการเรียนซ่อมเสริมเป็นรูปแบบสำคัญรูปแบบหนึ่งในการจัดบริการการศึกษาพิเศษให้แก่เด็กที่มีความบกพร่อง เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มหรือการศึกษาระยะแรกเริ่ม เพื่อเตรียมให้สามารถเข้าเรียนร่วมในระดับอนุบาลและประถมศึกษาต่อไป

สมพร หวานเสร็จ (2543) กล่าวถึง ผลดีของการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม คือ

1. ช่วยให้ผู้พิการได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระและมีความสุข
2. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน
3. ช่วยให้ครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถค้นพบความต้องการจำเป็นของคนพิการได้เร็วขึ้น
4. ส่งเสริมให้ผู้พิการเข้าสู่สถานศึกษาทั่วไปได้เร็วและมีประสิทธิภาพ
5. ปัญหาต่างๆ มากมายที่ตามมาจากการที่พ่อแม่มีลูกพิการ ซึ่งทำให้พ่อแม่รู้สึกผิดโกรธและคับข้องใจลดน้อยลง เพราะในสภาพแวดล้อมของการให้บริการ พ่อแม่จะได้รับความเห็นใจ กำลังใจ ความเข้าใจ และการสนับสนุนจากผู้ให้บริการและครอบครัวอื่นที่มีปัญหาอย่างเดียวกัน การที่พ่อแม่เรียนรู้จากการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มในการใช้สิ่งเสริมแรงสม่ำเสมอของตนเองตลอดโปรแกรมจะเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาการเชิงบวกในเด็กได้

การจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่คนพิการที่มีประสิทธิภาพ คือ ความร่วมมือและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนและผู้ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่างๆ เช่น แพทย์ นักกายภาพบำบัด นักโสตสัมผัสวิทยา ครูการศึกษาพิเศษ

4. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) เป็นแผนการให้บริการทางการศึกษาพิเศษรายปีที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ให้กับเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดทำ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางการศึกษา การวางแผนการจัดการศึกษา ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ความเห็นชอบของบิดา/มารดา/ผู้ปกครองหรือผู้เรียนตามลำดับ

3.5 การจัดการศึกษาพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลก

บทบาทหน้าที่ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลก(ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลกประจำปีการศึกษา 2552)

1. จัดการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อม
2. วางแผน กำหนดนโยบาย และแผนงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการให้สอดคล้องกับนโยบายจัดการศึกษาเพื่อคนพิการแห่งชาติและน่านโยบายระดับชาติไปปฏิบัติ
3. จัดทำ ส่งเสริมและประสานงาน การจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลให้แก่คนพิการ
4. จัดระบบส่งต่อคนพิการ ประสานงานและกำกับดูแลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในเขตการศึกษาที่รับผิดชอบ
5. พัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
6. นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
7. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อคนพิการระดับเขตการศึกษา
8. ประสานงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
9. จัดทำและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
10. จัดทำรายงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในเขตการศึกษา
11. จัดการศึกษาอิสระระบบและตามอัธยาศัยเพื่อคนพิการในจังหวัดที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาตั้งอยู่
12. จัดตั้งสหวิทยาเขตเพื่อคนพิการ สำหรับสถานศึกษาเพื่อคนพิการในเขตบริการ
13. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

วิสัยทัศน์ เป็นองค์กรให้บริการบำบัดฟื้นฟู เตรียมความพร้อมแก่เด็กพิการทุกประเภท เพื่อให้เด็กพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน เป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการศึกษาของคนพิการ

พันธกิจ

1. ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาและฟื้นฟูบำบัดให้แก่เด็กพิการ
2. ส่งเสริมให้มีการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมเพื่อการส่งต่อ
3. สนับสนุนการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาแก่คนพิการและสถานศึกษา

4. เร่งรัด ส่งเสริม และประสานงานเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน
5. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านคนพิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบให้มีความครบถ้วน

ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน

6. พัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
 7. สนับสนุนให้บุคลากรให้ศึกษา ค้นคว้าและวิจัยด้านการศึกษาเพื่อคนพิการ
- เป้าประสงค์

เด็กพิการที่ได้รับการบริการบำบัดฟื้นฟู สามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีความพร้อมในการเข้าศึกษาในโรงเรียนเรียนร่วมหรือโรงเรียนเฉพาะทาง

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7

1. ส่งเสริมการบริการบำบัดฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมแก่เด็กพิการทุกประเภทเพื่อการส่งต่อ
2. ส่งเสริมการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร
3. ส่งเสริม สนับสนุนบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการจัดการศึกษาแก่คน

พิการและสถานศึกษา

4. ส่งเสริมการประสานงานเครือข่ายกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

5. พัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับเด็กพิการ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากในประเทศ ดังนี้

4.1 งานวิจัยในประเทศ

เกตุมณี มากมี (2536) ได้ศึกษาเรื่องโอกาสในการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นของเยาวชนในชนบทภาคเหนือผล การวิจัยพบว่า ที่ตั้งของโรงเรียน ระยะห่างจากบ้านและ โรงเรียน ความประทับใจในอาคารสถานที่ มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง

เทพ เหมือนฟู (2542) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนที่โรงเรียน อรรถวิทย์พนิชย์ การวิจัยพบว่า อันดับหนึ่งคือค่าเทอมและค่าธรรมเนียม ของโรงเรียนมีเงินกองทุน รัฐบาลให้กู้ยืมและเปิดโอกาสให้มีการผ่อนชำระ ค่าเล่าเรียนได้หลายงวด อันดับสองคือความสะดวกในการเดินทางใกล้บ้านมีบริการ รับ-ส่งฟรีอันดับสามอุปกรณ์การเรียนที่ทันสมัย

วีรี ศิริจันทร์ (2545) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือก โรงเรียนประถมศึกษาเอกชน สำหรับให้ บุตรหลานเข้าเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนศิริศึกษา อำเภอ เมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่ตัดสินใจ อันดับแรก ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารที่ตั้งเป็นอันดับแรก อันดับสองในเรื่องการวัดและประเมินผล อันดับ สามในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน และอันดับสุดท้าย ในเรื่องเจ้าหน้าที่สนับสนุน เกี่ยวกับ เจ้าหน้าที่ที่นักรภารโรงที่ดูแลเกี่ยวกับความสะอาดของโรงเรียนเหมาะสม

พรพรรณเพ็ญแข อุดุลย์พันธ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตร หลานเข้าเรียนในสถานศึกษาเอกชนระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ในด้านต่าง ดังนี้ ด้านคุณลักษณะของครูที่ดี ด้านชื่อเสียงของโรงเรียน ด้านการอำนวยความสะดวกและการบริการ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านลักษณะของโรงเรียนประถมศึกษาที่ดี ด้านสภาพเศรษฐกิจของ ครอบครัว ซึ่งอยู่ในระดับเห็นด้วย

กฤษณ คำภีระ (2547) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ปกครองใน การส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนวัดต้นตาล(ต้นตาลประชาศุภชัย)สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ปัจจัยด้านโรงเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ด้านความโดดเด่นของ โรงเรียน รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับสุดท้ายได้แก่สถานที่ตั้งของโรงเรียน

กนกกร ศิริสุข (2548) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยจำแนกการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนใน โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของจังหวัดสงขลา การวิจัยพบว่า ผู้ปกครองให้น้ำหนักการตัดสินใจได้แก่ ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้าน วิชาการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านกิจการนักเรียน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่

นิตยา มรรคทรัพย์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลาน เข้าเรียนในโรงเรียนเพชรเกษม (จตุรงค์สงครามอนุสรณ์)สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร การวิจัยพบว่า ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน การตัดสินใจ

อยู่ในน้ำหนักมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การตัดสินใจด้านค่าใช้จ่าย และด้านครูเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองมีน้ำหนักในการตัดสินใจมากที่สุด ในขณะที่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านความปลอดภัย ด้านผู้บริหาร ด้านชื่อเสียงเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองมีน้ำหนักการตัดสินใจอยู่ในน้ำหนักมาก และด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองมีน้ำหนักในการตัดสินใจเป็นอันดับสุดท้ายตามลำดับ

นางุณภางค์ รวยดี (2548) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาเอกชนระดับประถมศึกษา ในเขตอำเภอปรางค์บุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านคุณภาพการจัดการเรียน เรื่องการสอนมีน้ำหนักการตัดสินใจ เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ด้านการจัดอาคารเรียนและ สภาพแวดล้อม ด้านการอำนวยความสะดวกและการบริการด้านค่าธรรมเนียมการเรียน และ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

เรืองรอง ผาสุข (2548) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาของผู้ปกครองโรงเรียนวัดอมรินทราราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 การวิจัยพบว่า ผู้ปกครองให้น้ำหนักการตัดสินใจทั้ง 4 ด้านในระดับมาก โดยมีน้ำหนักการตัดสินใจอยู่ในระดับมากด้านบุคลากร เป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน และด้านอาคารสถานที่

จรรุณ ภูมิสุทธิกุล (2549) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนบูรณวิทย์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร การวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีน้ำหนักการตัดสินใจระดับมาก โดยน้ำหนักการตัดสินใจระดับมาก อันดับ 1 ด้านบุคลากรของโรงเรียน รองลงมา ด้านค่าธรรมเนียมการเรียน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการและด้านวิชาการ ตามลำดับ สำหรับด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมมีน้ำหนักการตัดสินใจระดับปานกลาง เป็นอันดับสุดท้าย

พรวิภา สุตสุนทร (2549) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยทางการตลาดที่มีส่วนในการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา การวิจัยพบว่า ผู้ปกครองตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในชั้นอนุบาลมากที่สุด คือสถานที่ตั้งของโรงเรียน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่มองถึงความสะดวกในการเดินทางรับส่งบุตรหลาน ซึ่งความสะดวกในที่นี้ก็หมายรวมถึงว่าต้องไม่ไกลจนเกินไปจากบ้านหรือที่ทำงานแล้วแต่กรณีไป ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ตัวสินค้าหรือโรงเรียนรวมทั้งการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

ทินกร พวงแก้ว, พรศักดิ์ อยู่คง และรัตติยา บุญยิ้ม (2551, หน้า 113) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัย การตัดสินใจของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกพบว่า ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครอง คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการให้ สวัสดิการนักเรียน ด้านบทบาทของครู ส่วนปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมคือ ด้านอาชีพของผู้ปกครอง ด้านรายได้ของผู้ปกครอง ด้านจำนวนบุตรหลานในความดูแลของผู้ปกครอง ด้านระยะทางจาก บ้านถึงโรงเรียน ด้านภาพลักษณ์ของโรงเรียน ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

Joyce (1992, อ้างอิงใน ทินกร พวงแก้ว, พรศักดิ์ อยู่คง และรัตติยา บุญยิ้ม, 2551, หน้า 45) ได้ศึกษาเรื่อง เหตุผลในการเลือกโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐของผู้ปกครอง พบว่าเหตุที่ ผู้ปกครองเลือกสถานศึกษามาจาก โรงเรียนมีกฎระเบียบที่เคร่งครัด มีอาคารสถานที่ที่มีคุณภาพ ที่ตั้งตัวที่จะช่วยผลักดันในการเลือกสถานศึกษาของผู้ปกครอง พบว่า สิ่งที่ผู้ปกครองโรงเรียน ผลการสอบ การเดินทาง และชื่อเสียงของโรงเรียน ซึ่งกล่าวแล้วนั้นเป็นดังคุณภาพและเป็นต้องการ คือ การบริหารจัดการที่เหมาะสมของโรงเรียน จะทำให้โรงเรียนมีศักยภาพในการพัฒนา สถานศึกษา ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในสถานศึกษา และพร้อมที่จะสนับสนุนโรงเรียน ของรัฐDennard (2000, อ้างอิงใน ทินกร พวงแก้ว, พรศักดิ์ อยู่คง และรัตติยา บุญยิ้ม, 2551, หน้า 45) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกวิทยาลัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของ นักศึกษาในวิทยาลัย พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกของนักศึกษา คือ การยอมรับส่วน บุคคลความเหมาะสมภายในสังคม ความสนใจในตัวสถาบัน สิ่งจูงใจขั้นพื้นฐานการกระตุ้นของ ครอบครัว ความคาดหวังของครอบครัว ผู้สนับสนุนในสถาบันแห่งนั้นและผลสำรวจความพึงพอใจ ของนักศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ คือด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน ค่าเล่าเรียน ความนิยมในตัวสถาบัน กฎระเบียบของสถาบัน

สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก สถานศึกษาของผู้ปกครอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและต้องการศึกษาปัจจัยด้าน ต่างๆที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ารับการพัฒนาศักยภาพที่ศูนย์ การศึกษาพิเศษจังหวัดพิษณุโลกดังนี้

1. ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา
2. ด้านบทบาทของครู
3. ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
4. ด้านการประชาสัมพันธ์
5. ด้านการให้สวัสดิการแก่นักเรียน